Redactioneel

Van het bestuur

Allereerst aan eenieder nog de beste wensen en vele mooie vogelmomenten toegewenst voor 2009. De winter 2008/9 loopt weer op zijn eind, ganzen gaan weg of zijn al weg, de overgebleven IJsvogels duiken in ijsvrij water, de eerste Grutto's zijn (eind februari) terug en het is in de vroege ochtend weer een heel gezang en gekwetter.
En als ook de zon weer lekker gaat schijnen geeft dat extra energie.
Reden te over om maandag 30 maart massaal naar de ALV (weer in Wijkcentrum Burghardt) te komen: Bestaande activiteiten consolideren, nieuwe activiteiten starten en elkaar weer eens te spreken: over vogels, vogels, vogels en over andere zaken...

Namens het bestuur,
Laurens Rietveld, voorzitter

Van de redactie

In dit eerste nummer van 2009 weer een gevarieerd aanbod aan artikelen. Erik van Dijk breekt een lans voor Observado.org en droomt nog steeds van Diadeemplevieren die hij ooit in Peru mocht zien. Frans Jacobs weidt uit over een compensatieplan voor Steenuilen. Peter Hoppenbrouwers vermaakte zich prima in een onderonsje met mevrouw IJseend op de Bisonbaai, getuige de fraaie foto's bij het artikel. Een gekleurringde Kleine Zilverreiger van de Oude Waal blijkt uit Engeland afkomstig. Berend Voslamber blijkt niet alleen aan Grauwe Ganzen onderzoek te doen...
Harry Nieboer ging mee op de zeer geslaagde excursie naar Zeeland en zette alle leuke soorten op een rij. Ook deze Mourik ontbreekt de altijd zeer lezenswaardige en zeer complete waarnemingenrubriek van Remco Wester niet. Helemaal achterin staan het verslag van de ALV van maart vorig jaar en de activiteitenkalender voor de eerste helft van dit jaar.

Namens de redactie,
Harvey van Diek

Sluitingsdatum kopij volgende Mourik: 15 juni 2009

Maandag 30 maart Algemene Ledenvergadering
Wijkcentrum Burghardt, Burghardt v/d Berghstraat 114, Nijmegen
Aanvang 20.00 uur

Tot 1 september 2008 ging Waarneming.nl niet veel verder dan de Nederlandse grens. Met het lanceren van Waarneming.nl nieuwe stijl werd tevens de bètaversie van Observado.org gelanceerd. In feite is Observado hetzelfde als Waarneming.nl alleen kun je hier je waarnemingen van de hele wereld invoeren. Hierdoor kun je dus ook je waarnemingen van je vakanties kwijt in het 'digitale opschrijfboekje'.

Het invoeren van oude waarnemingen in Observado voegt echter een nieuwe dimensie toe ten opzichte van Waarneming.nl. Je gaat met Googlemaps, je oude waarnemingenboekjes, Google, oude foto's en je oude Lonely Planet op zoek naar de plekken van je waarnemingen. Waar viel je ook alweer in slaap in je tent onder het gesnor van Moorse Nachtzwaluwen en waar zat je te koken met uitzicht op rustende Zeearenden? Waar zag je de prachtige Diadeemplevier ook al weer in Peru? Voor mij werkt het invoeren in Observado van oude waarnemingen erg verslavend. Je bent door het ophalen van herinneringen in feite je vakantiegevoel aan het recyclen. Een prettige manier donkere winteravonden door te komen en te mijmeren over vogels, vlinders, libellen en warmere contreien en tijden. De intentie achter Observado is net als bij Waarneming.nl dat het enerzijds fungeert als digitaal opschrijfboekje en dat je anderzijds je waarnemingen met anderen en belanghebbenden zoals Birdlife deelt.
Momenteel is Observado nog een betaversie en diverse vrijwilligers zijn druk bezig met het toevoegen van zeldzaamheidsstatussen en soorten. De invullijsten voor vogels, zoogdieren, reptielen en libellen zijn al nagenoeg compleet.
Voor meer info zie **www.observado.org.**

Voorbeeld van een ingevoerde waarneming op observado.org.

Wegdromen van een Diadeemplevier, Marcapomachoca, Peru, 27 juli 2007. *Foto: Harvey van Diek*

Compensatieplan voor de Steenuil in de regio Lent-Elst in 2008

Frans Jacobs, frans.jacobs@wur.nl

Foto: Ria Vogels

Inleiding

Sinds enkele jaren breidt de gemeente Nijmegen zich gestaag uit in noordelijke richting. Dat betekent dat aan de noordkant van de rivier de Waal een nieuwe wijk (Waalsprong) verrezen is die zich nog steeds uitbreidt. Voorafgaand aan de bouw ervan is geen natuurwaardenonderzoek uitgevoerd waartoe men volgens de Flora en Faunawet wel verplicht is. Artikel 11 van deze wet schrijft voor dat 'nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde diersoorten niet beschadigd, vernield of verstoord mogen worden'. Voorafgaand aan ruimtelijke ingrepen moet een toetsing plaats vinden waarin beoordeeld wordt of het (lokale) voortbestaan van de soort niet in gevaar gebracht wordt. De werkzaamheden moeten zodanig uitgevoerd worden dat er sprake is van 'zorgvuldig handelen'. Dat laatste betekent met zoveel woorden dat er actief naar maatregelen moet worden gezocht om schade aan de soort te voorkomen, zoals het treffen van compenserende maatregelen (Stroeken 2005). Er vindt nu alsnog een natuurwaardenonderzoek plaats waarin de Steenuil centraal staat. De redenatie is dat de Steenuil als een indicatorsoort van een (agrarisch) landschap met redelijke tot goede natuurwaarden te beschouwen is. De Steenuil vertegenwoordigt als indicatorsoort ook andere (vogel)soorten waaronder bijvoorbeeld de Groene Specht.

Opzet

De gemeente Nijmegen heeft het onderzoeksinstituut Alterra (WUR Wageningen) verzocht de leiding te nemen in dit natuurwaardenonderzoek. Voor de uitvoering ervan werken zij samen met STONE (Steenuil Overleg Nederland) en SOVON Vogelonderzoek. Het onderzoek bestaat uit drie delen:

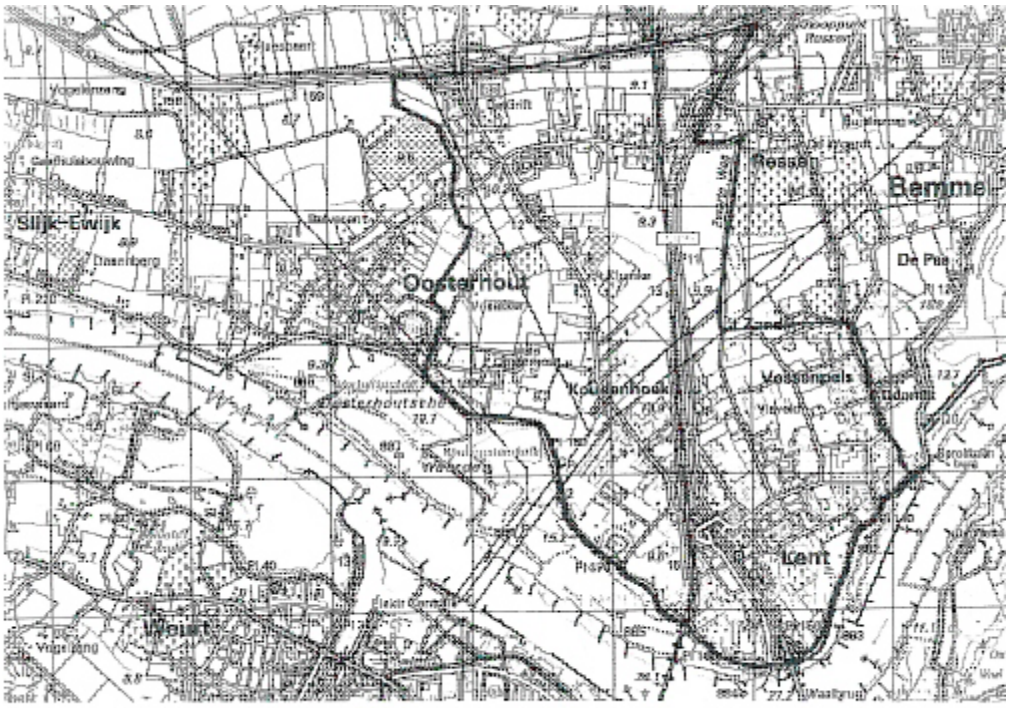
1. Een zo volledig mogelijk beeld krijgen van de verspreiding van de Steenuil in het gebied waar gebouwd gaat worden en waar dus de Steenuilen zullen verdwijnen, maar ook van een groot gebied daaromheen, waar compensatiemaatregelen zullen worden uitgevoerd.

2. Een landschapsinventarisatie van het gebied waar de compenserende maatregelen zullen worden uitgevoerd. In deze inventarisatie wordt het landschap beoordeeld in de mate van geschiktheid als biotoop voor de Steenuil. Er wordt hierbij gewerkt met drie klassen; 1. het landschap is ongeschikt, 2. het landschap is redelijk geschikt en 3. het landschap is goed/uitstekend geschikt als leefgebied voor de Steenuil. Met name in categorie 2 is door inrichtingsmaatregelen het landschap voor de Steenuil te verbeteren.
3. In een latere fase zal de wijze van compensatie en de precieze plaatsen waar dat zal plaats vinden worden vastgesteld. Te denken valt aan biotoopverbetering door aanplant van hoogstamfruit in de vorm van een aantal kleine boomgaardjes, aanplant van knotwilgen, vrijstaande bomen en heggen. Ook kunnen nestkasten worden geplaatst.

Locatie

Het gebied waar gebouwd gaat worden en waarvoor gecompenseerd moet worden ligt globaal tussen Lent, Oosterhout, Elst en de snelweg A325 (zie kaart 1). Gecompenseerd kan worden in een groot gebied daarom heen. Dit gebied is om praktische redenen verdeeld in acht deelgebieden. Het gaat dan om:

1. Het gebied noordelijk van Valburg (noordelijk van spoor Tiel-Elst), 2. Het gebied noordelijk van Elst, 3. Het gebied noordoostelijk van Elst, gelegen tussen het spoor en de snelweg Arnhem Nijmegen, 4. Het gebied zuidelijk van Arnhem, 5. Het gebied noordelijk van Bemmel en zuidelijk van gebied 4,
6. Het gebied oostelijk van Bemmel, 7. Het gebied westelijk van Oosterhout, 8. De Ooijpolder

Kaart 1. Gebied waarvoor gecompenseerd wordt.

Methode

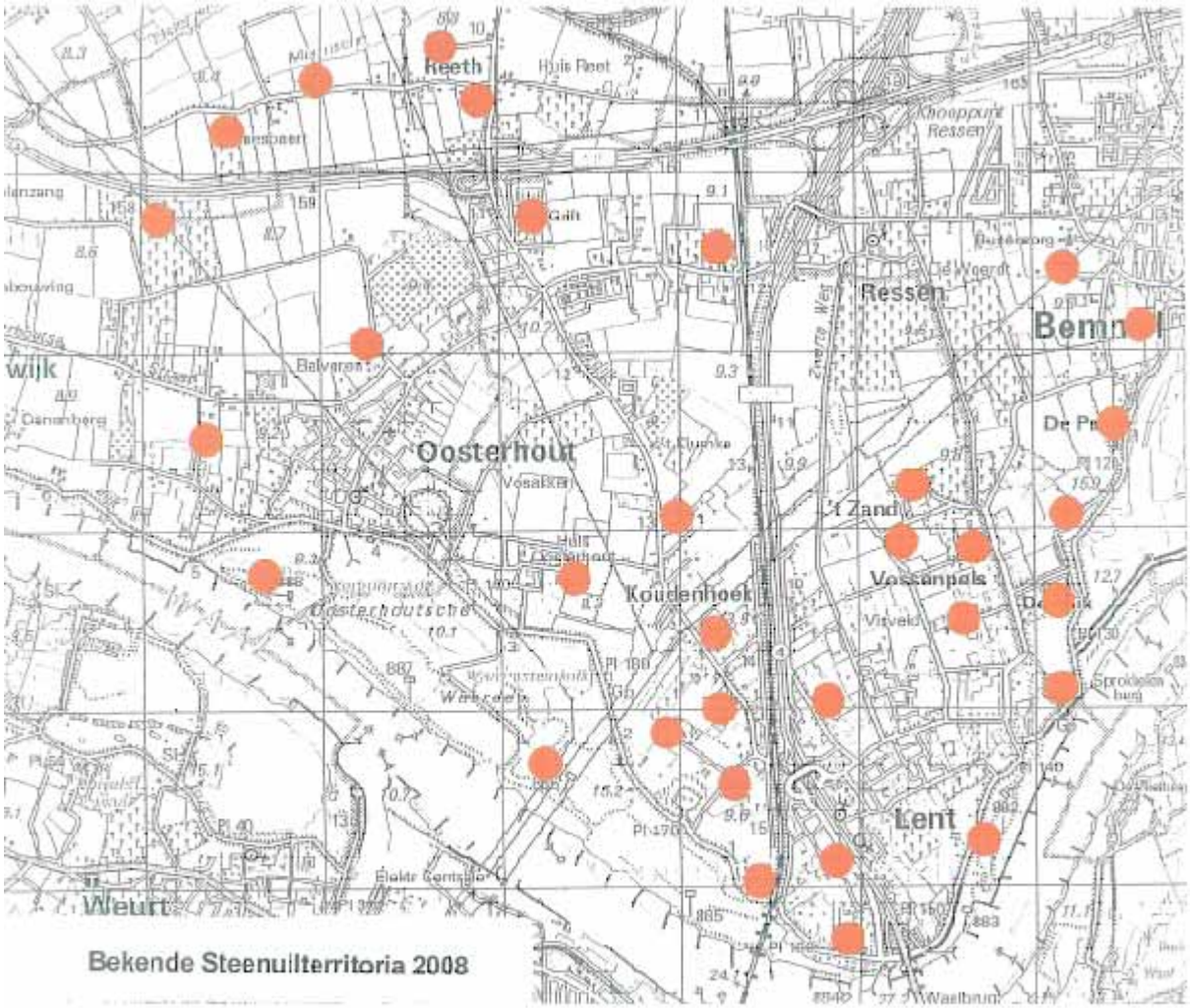
1. *Vaststelling Steenuilterritoria*. In veruit het grootste deel van zowel het gebied waarvoor gecompenseerd moet worden als in de compensatiegebieden zelf heeft geen territoriumkartering van Steenuilen plaats gevonden. Alleen in de hele Ooijpolder, Bemmelse en Gendtse uiterwaarden wordt ieder jaar op o.a. Steenuilen gekarteerd. Deze gebieden maken deel uit van de Gelderse Poort waar al heel lang jaarlijks op bijzondere vogelsoorten (BSP-project), waaronder de Steenuil, wordt geïnventariseerd (Majoor 2008). Een gebied vanaf Driel tot Arnhem zuid (Schuytgraaf) is in 2008 eveneens op Steenuilen geïnventariseerd (Dirk van Pijkeren). Verder is lokaal in kleine gebieden in opdracht van Alterra op Steenuilen gekarteerd. Dit is gebeurd in Lent-west in 2007 en in Lent-oost in 2003 (Kwak 2004). In de rest van het betroffen gebied is een zo compleet mogelijk beeld verkregen van de aanwezigheid van de Steenuil in 2007 en 2008 door jaarlijks uitgevoerde nestkastcontroles, herhaalde waarnemingen op dezelfde plaats, informatie van Vogelwerkgroepen en van bewoners in het buitengebied. Daarnaast is gebruik gemaakt van waarnemingen van waarneming.nl waarbij alleen die waarnemingen gebruikt zijn waar een precieze en duidelijke plaatsaanduiding aanwezig is en waar sprake is van herhaalde waarnemingen op dezelfde plek.

2. *Landschapsinventarisatie*. Deze is uitgevoerd door STONE (Frans Jacobs) en SOVON (Jan Schoppers). In deze inventarisatie wordt het landschap beoordeeld in de mate van geschiktheid als biotoop voor de Steenuil. Er wordt hierbij gewerkt met drie klassen; 1. het landschap is ongeschikt, 2. het landschap is redelijk geschikt en 3. het landschap is goed/uitstekend geschikt als leefgebied voor de Steenuil.

Resultaat en discussie

Steenuilterritoria

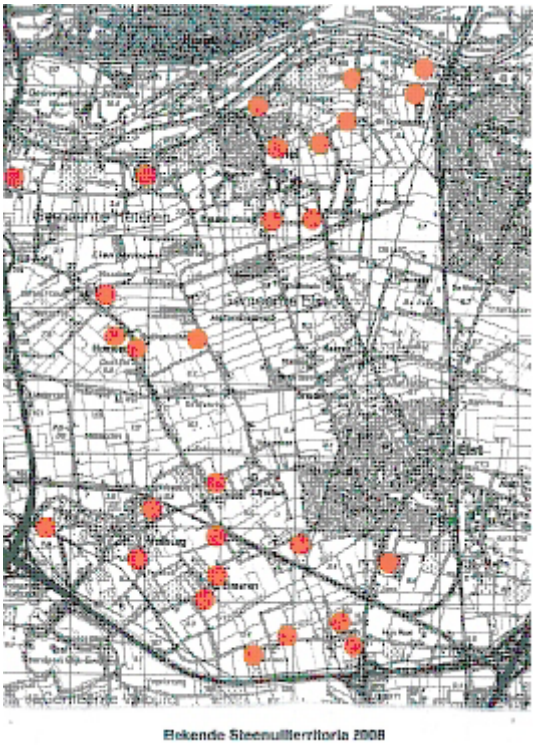
Uit het onderzoek bleek dat de Steenuil in het gebied waarvoor gecompenseerd moet worden veel algemener is dan vooraf verwacht werd (zie kaart 2). In dit gebied, dat een oppervlak heeft van ongeveer 9 km^2 komen 16 territoria voor wat neerkomt op een dichtheid van 1.8 terr/km^2. Landelijk behoort de Betuwe tot de betere Steenuilgebieden in Nederland waar dichtheden van gemiddeld 1–1.5 territoria per km^2 over grote oppervlakten normaal zijn (Jacobs 2008). Deze in de omgeving van Lent gevonden dichtheid is dus zelfs naar Betuwse maatstaven hoog! Ten gevolge van de Waalsprong zullen dan ook negen Steenuilparen hun leefgebied verliezen (vaststelling Jagers op Akkerhuis, Alterra). In de gebieden daarom heen, waar voor de Steenuil gecompenseerd

Kaart 2 Steenuilterritoria 2007 / 2008, omgeving Lent

kan worden, is de dichtheid heel wisselend. Voor een deel is dat een reëele situatie, voor een ander deel wordt dat veroorzaakt door een incompleet beeld van de verspreiding van de Steenuil. Er is in deze gebieden niet vlakdekkend op Steenuilen gekarteerd (enkele stukken uitgezonderd). In sommige deelgebieden is veel bekend over de verspreiding van de Steenuil, in andere gebieden heel weinig. Zo is in de omgeving van Valburg (zie kaart 3) een vrijwel vlakdekkend beeld verkregen van de ligging van de territoria en zijn hier hooguit één of twee territoria over het hoofd gezien. Hier zijn op een oppervlak van 8 km^2 tien steenuilterritoria gevonden, wat neerkomt op een dichtheid van 1.25 terr/km^2, een voor de Betuwe vrij normale dichtheid. Zoals gezegd kan deze dichtheid in werkelijkheid zelfs nog iets hoger liggen. In andere gebieden is het beeld van het voorkomen van de Steenuilen incompleet. Dit geldt voor de gebieden 1 t/m 6 (zie inleiding). Hier zitten gebieden bij waar de Steenuil waarschijnlijk niet algemeen is door een matig- of ongeschikt landschap (gebieden 1, 2, 3 en 4), maar ook gebieden die

geschikt zijn als leefgebied en waar de Steenuil zeker in redelijke aantallen zal voorkomen (deel van gebied 1, deel van gebied 3, deel van gebied 5, gebied 6 en 7). In andere gebieden is wel vlakdekkend op Steenuilen gekarteerd en hier zijn dichtheden gevonden van 2.25 terr/km^2 bij Driel (9 territoria op 4 km^2) tot 0.6 terr/km^2 in de Ooijpolder (17 terr. op 30 km^2, zie kaart 4).

Kaart 3. Steenuilterritoria 2007/2008, Elst.

Landschapsinventarisatie

De Steenuil is in Nederland een typische erfvogel. Veruit de meeste Steenuilen komen in het buitengebied voor op het erf bij boerderijen en landhuizen als die aan bepaalde voorwaarden voldoen. Indien bijvoorbeeld een hoogstamboomgaard, een weitje met paarden of schapen, rommelhoekjes, knotwilgen, vrijstaande bomen etc. deel uitmaken van het erf en er bovendien gelegenheid is om te nestelen dan kan men spreken van een geschikt habitat voor de Steenuil. Dit soort biotoop is in de Betuwe vooral te vinden in de periferie van de dorpen en in buurtschappen met lintbebouwing. Hier kunnen hoge dichtheden bereikt worden zoals bijvoorbeeld in Lent, Valburg en Driel (dorpen) en Reeth en Eimeren (buurtschappen) het geval is. Verder komt de Steenuil vooral voor op de erfen langs landwegen in het buitengebied. Het achterliggende land bestaat meestal uit uitgestrekte weilanden of akkers die als biotoop voor de Steenuil ongeschikt zijn. Hier zal de Steenuil, in beperkte mate, vanaf het erf langs de slootranden en perceelsgrenzen vanaf heiningpaaltjes jagen.

Compensatie

In een latere fase zal in alle acht gebieden onderzocht worden hoe voor de Steenuil gecompenseerd kan worden. Voor een deel is dat nu al uitgevoerd. Er wordt hierbij vooral gekeken naar landschappelijke inrichting om een optimaal biotoop voor de Steenuil (en daarmee ook voor sommige andere vogelsoorten) te creëren.

Van de in drie categorieën landschappen, goed, matig en ongeschikt als leefgebied voor de Steenuil, leent categorie 2 (matig geschikt) zich het beste voor inrichtingsmaatregelen gericht op het verbeteren van het leefgebied van de Steenuil. Categorie 3 (zeer geschikt) hoeft niet verbeterd te worden en voor categorie 1 zijn te ingrijpende (en te dure) maatregelen nodig om een geschikt biotoop te creëren. Gelukkig komt ook categorie 2 veel voor in de compensatiegebieden en hier is in de toekomst nieuwe vestiging van

Steenuilterritoria mogelijk door een inrichting van het landschap specifiek gericht op de eisen die de Steenuil daaraan stelt. Alterra heeft de opdracht het compensatieplan voor de Steenuil op te stellen en doet dat in samenwerking met STONE en SOVON. De daadwerkelijke uitvoering ervan zal door de gemeente Nijmegen in samenwerking met buurgemeenten worden uitgevoerd. Dat kan alleen gebeuren in samenwerking met de landeigenaren en bij ingrijpende landschappelijke veranderingen (houtwallen, heggen, rijen knotwilgen, hoogstamboomgaarden) zal dat niet eenvoudig zijn.

Jaar van de Steenuil

Vogelwerkgroep Nijmegen roept ieder jaar een vogelsoort uit als soort die extra aandacht krijgt en waarvan men een vlakdekkend beeld van de verspreiding probeert te krijgen in hun werkgebied. Het jaar 2007 had de VWG Nijmegen uitgeroepen als jaar van de Steenuil. Een verslag hierover is eveneens opgenomen in Mourik 2008-3 (Bingley 2008).

Dankwoord

De volgende personen van onderstaande instanties wil ik danken voor de geleverde informatie; STONE, Steenuil Overleg Nederland, SOVON Vogelonderzoek Nederland (Jan Schoppers, Vincent de Boer), Alterra (Gerard Jagers op Akkerhuis), VWG Nijmegen (Marcel Bingley), VWG Bemmel (Louis Dolmans), SAB Arnhem (Dirk van Pijkeren), Ecologisch adviesburo Ecogroen (Peter van den Brandhof),
Waarneming.nl (Pauline van Marle, Jolanda Wannet, Remco Wester, Peter van Beers, Peter Brouwer, André Nagelhout, Rico Otten, Sjak Gielen, Jan Jacobs en Twan Teunissen)

Literatuur

BROEKMEYER M.E.A.,OTTBURG F.G.W.A., KWAK R.G.M., 2005, Handreiking natuurwaardenonderzoek. Samenwerking van gemeenten en burgers bij het zorgvuldig omgaan met natuur. Alterra-rapport 213.

JACOBS F.H.H. 2008, Steenuilen in de Midden-Betuwe. Athene 13, p 70-74.

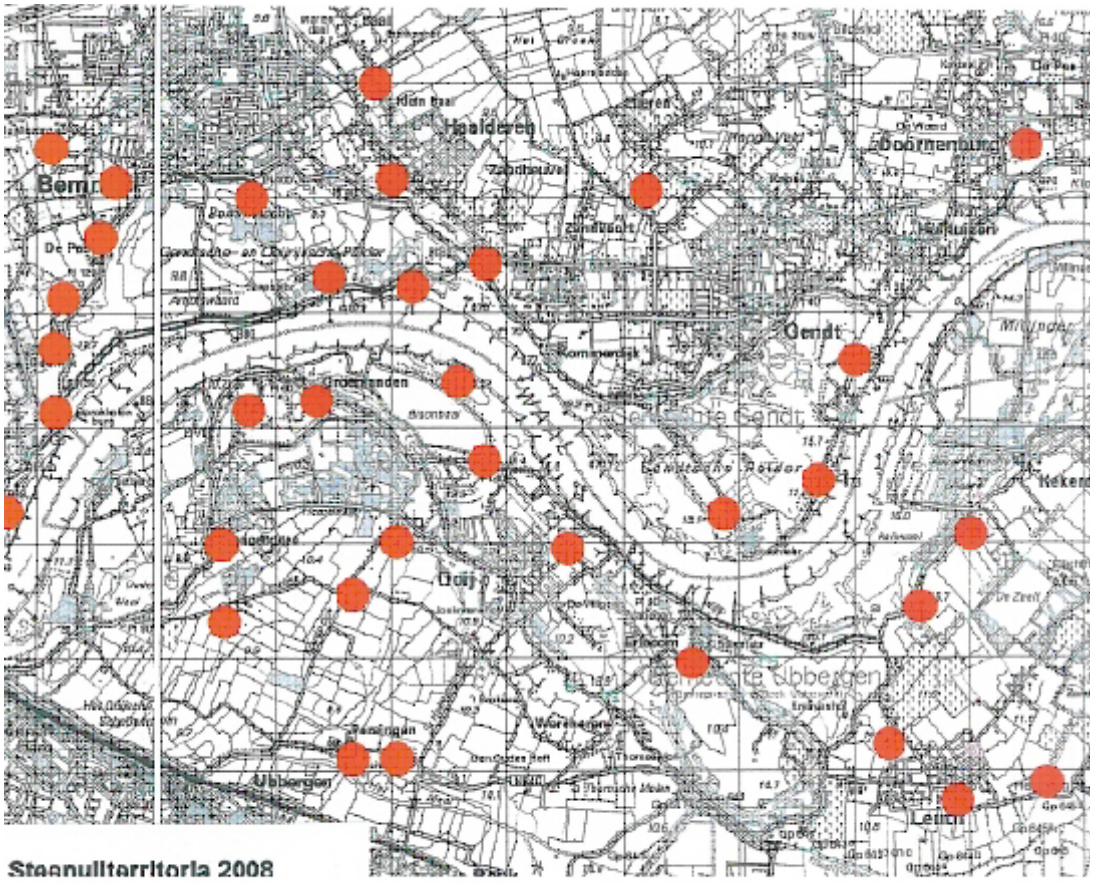
KWAK R.G.M. 2004, Inventarisatie van de flora en fauna in 2002 en 2003 'De Waalsprong' gemeente Nijmegen. Alterra-rapport 842.

MAANEN VAN E. 2005. Bescherming van Steenuilen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Athene 11, p16-21.

MAJOOR F,. DE BOER V., DIERMEN J. VAN, 2008. Broedvogels in de Gelderse Poort in 2007. Trends vanaf 1990 en recente ontwikkeling 2002-2007. SOVON-inventarisatierapport 2008/03 in opdracht Staatsbosbeheer regio Oost.

PAASSEN A. VAN, KUIPER M., 2007. Steenuil onder de pannen. Athene 12, p31-35.

STROEKEN P. 2005. Bescherming van Steenuilen in de Flora en Faunawet. Athene 11, p15.

Kaart 4. Steenuilterritoria 2007 / 2008, Ooijpolder.

Over de soort

IJseenden Clangula hyemalis *broeden circumpolair, en overwinteren zeer talrijk in de Oostzee (enkele miljoenen exemplaren). Verder zuidelijk zijn IJseenden veel minder algemeen. IJseenden zijn in Nederland schaarse wintergasten, die vrijwel uitsluitend op zout water in de kustwateren worden waargenomen. Met enige regelmaat wordt een IJseend aangetroffen op zoet water in het binnenland, maar dit is zelden ver van zee. In de niet aan zee gelegen provincies is IJseend een grote zeldzaamheid.*

De meeste vogels worden in Nederland waargenomen in de maanden oktober tot en met april. Gedurende de wintermaanden is met name de zeezijde van de Brouwersdam een goede plek om het uiterst fraaie winterkleed van deze eend te bewonderen. Een enkele maal blijft een vogel in de zomer hangen, waarbij het mogelijk is om het zomerkleed van de soort te aanschouwen (bron: waarneming.nl).

Waarnemingen

In het on-line archief op waarneming.nl van ons werkgebied kom je een eerste waarneming van een vrouwtje tegen op 1 december 1973, eerst op de Kaliwaal en later op de Bisonbaai. Deze is gezien door Fred Hustings en Robert Kwak. Voor een tweede waarneming moest men een tiental jaren wachten, namelijk tot 29 december 1983. Dan opvallend genoeg waarnemingen uit 1987, 1988, 1989, waarbij het in alle gevallen om vrouwtjes ging. De plekken waren van Bisonbaai tot aan de Kuilen bij Langenboom. Na 1989 werd het een aantal jaren rustig tot 1993 toen op 21 november door Gerard van Aalst een adult vrouwtje op de Kaliwaal werd waargenomen.

Het bleef stil rondom de IJseend tot 25 november 2008. Op die dag ging Erik van Winden kijken voor een gemelde Roodkeelduiker op de Bisonbaai die bij zijn aankomst helaas verdwenen was. Maar hiervoor in de plaats zag hij een eerste winter vrouwtje IJseend komen aanvliegen. De gehele week is de eend gezien op de Bisonbaai en vooral in het ondiepe deel aan de zuidkant van de Bisonbaai. Op de SOVONdag besloot ik toch te gaan kijken in de hoop dat ze er nog zou zitten. Langs de zuidoever liep ik de IJseend bijna voorbij, dit omdat, zoals andere waarnemers meldden, ze erg actief aan

het duiken was. Na dit een tijdje vanachter een boom te hebben bekeken, besloot ik dichterbij te gaan kijken. Terwijl ze ondergedoken was ging ik snel pal naast het water zitten. Ze kwam snel weer boven, elke keer dat ze aan het duiken was liet ze een spoor in de vorm van een luchtbellenbaan achter zich, om dan een paar meter verder zonder luchtbellen boven te komen. Ze trok zich niks van me aan, bleef actief duiken en één keer dacht ik in haar bek een geribbeld Aziatisch mosseltje te zien, maar ze slikte het te snel door om zeker te zijn. Verder heb ik haar niets zien vangen of eten. Doordat het water zeer ondiep was, 30-40 centimeter, kon ik haar ook onder water zien duiken, een schitterend gezicht om dit op een paar meter afstand te zien! Het actieve duiken maakte het fotograferen wat lastiger, ik moest bewegen wanneer ze onder ging, de luchtbellenbaan volgen en op tijd gaan zitten. Dat ging best aardig… maar ik heb soms ook alleen de 'plons' gefotografeerd. Het kijk- en fotografeerfestijn kwam cru ten einde toen twee wandelaars zich afvroegen wat ik daar toch aan het doen was. De IJseend dook toen net op, schrok en vloog naar de andere kant van de baai. Alle waarnemingen tot nu toe betreffen vrouwtjes, adulte en eerste-winter-dames. En de volgende keer?

Een jarenoverzichtje van waargenomen ijseenden in ons werkgebied

Datum	Aantal	geslacht	Gebied	Gemeente	Provincie
1-12-1973	1	vrouw	Ooijpolder - Kaliwaal	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
29-12-1983	1	vrouw	Maas km 152, schiereiland	Boxmeer (gemeente)	Noord-Brabant
4-1-1984	1	vrouw	Maas km 152, schiereiland	Boxmeer (gemeente)	Noord-Brabant
21-6-1987	1	vrouw	Ooijpolder - Steltlopertelling	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
23-12-1987	1	vrouw	BRD - Düffel - Atlasblok 405544		
24-12-1988	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
31-12-1988	1	vrouw	Nijmegen - Kwakkenberg	Nijmegen (gemeente)	Gelderland
8-1-1989	1	vrouw	Langenboom - Grindgroeve	Mill en Sint Hubert (gem.)	Noord-Brabant
8-1-1989	1	vrouw	Langenboom - Zuid-Carolina	Mill en Sint Hubert (gem.)	Noord-Brabant
8-1-1989	1	vrouw	Langenboom - De Kuilen	Mill en Sint Hubert (gem.)	Noord-Brabant
21-11-1993	1	vrouw	Ooijpolder - Kaliwaal	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
25-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
26-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
27-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
27-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
28-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
28-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
29-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland
30-11-2008	1	vrouw	Ooijpolder - Bisonbaai	Ubbergen (gemeente)	Gelderland

Gebruikte bronnen

Informatie over de soort en on-line waarnemingenarchief van VWG-Nijmegen op waarneming.nl
ANWB VOGELGIDS VAN EUROPA, Mullarney, Svensson, Zetterström en Grant 2003

Foto's: Peter Hoppenbrouwers

Gekleurringde Kleine Zilverreiger in Ooijpolder afkomstig uit Engeland

Berend Voslamber, berend.voslamber@sovon.nl

Inleiding

Het aantal Kleine Zilverreigers in het werkgebied van de VWG neemt de afgelopen jaren geleidelijk toe. Bij mij bestond altijd de indruk dat het hierbij ging om vogels uit de Nederlandse broedpopulatie. Die is immers het afgelopen decennium flink gegroeid. Het wachten was op een gekleurringde vogel uit één van de Nederlandse kolonies. In augustus/september 2008 was het zover. De verbazing was groot toen de vogel niet zo maar te traceren was. Navraag via de mailgroep van de Belgische kleurringenwebsite van Dirk Raes (www.cr-birding.be) gaf uiteindelijk uitsluitsel, de vogel kwam uit Engeland! In dit artikel in het kort iets over de omzwervingen in de omgeving van Nijmegen en over de herkomst van de vogel. Daarnaast zal ik kort de aantalsontwikkeling in de omgeving van Nijmegen, Nederland en Engeland schetsen.

De geringde vogel

Op 12 augustus om 15.30 uur zag Jaap Brinkman twee Kleine Zilverreigers bij het strandpark bij Slijk-Ewijk. Eén van deze vogels bleek kleurringen aan de poten te hebben met daarop de inscripties links: oranje D en rechts: geel A. Ook de weken na deze waarneming was de geringde Kleine Zilverreiger aanwezig samen met een wisselend aantal soortgenoten (15 aug. 3 ex., 21 aug. 5 ex., 24 aug. 3 ex.). De waarnemingen op 15 en 21 augustus werden in de avonduren gedaan en Jaap nam toen waar dat de vogels in oostelijke richting wegvlogen. Vermoedelijk vlogen ze richting Oude Waal om daar, bijna 10 km. verderop, te gaan slapen. Begin september werden door Jaap geen Kleine Zilvers meer gezien bij Slijk-Ewijk.

Inmiddels was de vogel door mij op 19 augustus in de loop van de dag meerdere keren waargenomen langs de Ooijse Bandijk bij de plasjes bij de ‘Chili-boer’. Daar foerageerde een groepje van acht Kleine Zilverreigers in gezelschap van een Lepelaar in een droogvallende plas. Een week later op 26 augustus foerageerden zes Kleine Zilverreigers waaronder oranje D/geel A ’s ochtends vroeg langs de westkant van de Oude Waal. Er was toen inmiddels een Citroenkwikstaart ter plekke aanwezig en dat zorgde ervoor dat de geringde Kleine Zilverreiger wat vaker werd waargenomen. Jouke van der Zee meldde de vogel op 29 augustus, 1, 3 en 10 september. Er waren op de

momenten van waarnemen resp. 4, 3, 2 en 1 Kleine Zilverreiger aanwezig. Op 10 september werd de vogel door mij ook weer gezien. 's Ochtends zag ik drie vogels, maar kon de geringde niet vinden. 's Middags zat oranje D/ geel A weer te foerageren langs de westkant van de Oude Waal. De laatste waarneming werd door Peter Hoppenbrouwers een dag later gedaan. De vogel was toen in gezelschap van één soortgenoot.

Herkomst

Zoals ik in de inleiding al aangaf duurde het even voordat de herkomst van de geringde vogel getraceerd kon worden. Uiteindelijk bleek hij of zij dit voorjaar als jong geringd te zijn in een kolonie te Faversham in Kent. Daar verbleef de vogel tot 20 mei. Vervolgens werd hij op 27 juli gezien bij Orfordness, Suffolk 97 km ten NNO van de ringplek. Daarna duikt de vogel op 12 augustus dus op bij Slijk-Ewijk.

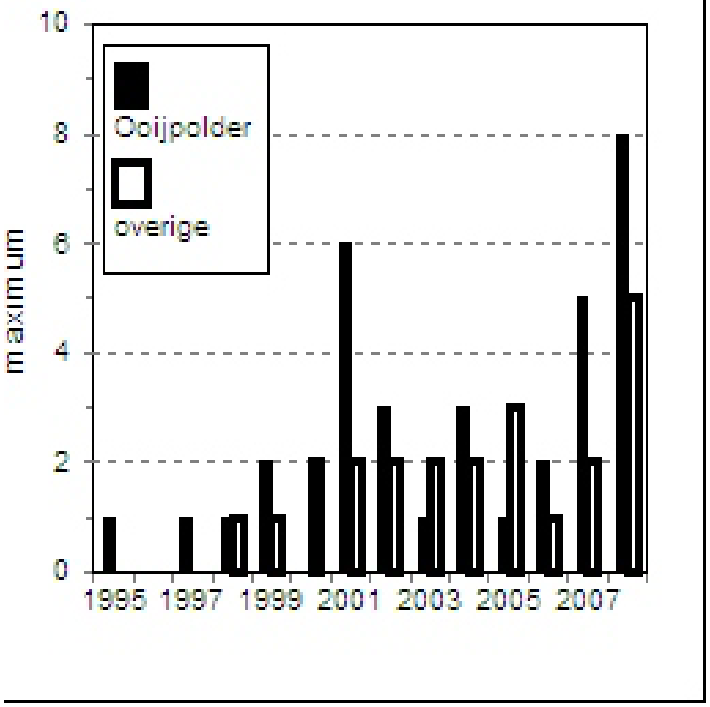
Aantalsontwikkeling Nijmegen e.o.

Opmerkelijk is dat de eerste waarneming uit het werkgebied al stamt van 1 juli 1905 (Paesplas bij Gennep). In die tijd was de soort in heel Europa een grote zeldzaamheid. De volgende waarneming is van 9 september 1974 bij de Oude Waal (Brouwer *et al*. 1985). Volgend op deze waarneming werd van 1 t/m 26 september 1982 een exemplaar regelmatig waargenomen bij de Oude Waal.

Foto 1: Kleine Zilverreiger, oranje D/ geel A. *Foto: Jouke van der Zee*

Vervolgens blijft het een aantal jaren relatief stil. In juni 1986 wordt een overvliegend ex. gemeld. In 1989 wordt eind mei-begin juni een vogel in prachtkleed gezien. In 1990 is een vogel van begin juli tot begin augustus te vinden bij de Erlecomse Waard. De volgende waarneming komt uit 1994 wanneer weer een overvliegende vogel wordt gezien. Ook in 1995 is er slechts één waarneming, Johan Bekhuis ziet dan in oktober een foeragerende vogel bij het Hollands/Duits gemaal. Vanaf 1997 komt de waarnemingenstroom op gang. De gegevens uit waarneming.nl laten vooral de laatste jaren een toename zien van het

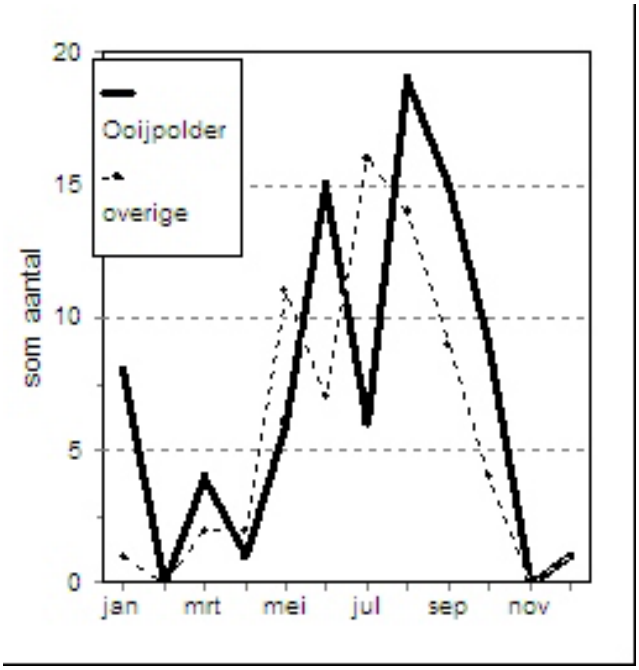
Figuur 1. Max. aantallen Kleine Zilverreigers per jaar in de Ooijpolder en het overige werkgebied van de VWG N'gen.

aantal vogels en waarnemingen rond Nijmegen (figuur 1). Vanaf half augustus 1997 worden met enige regelmatig Kleine Zilverreigers in het werkgebied gemeld.
Het maximum van acht vogels werd waargenomen rond een slaapplaats in de Oude Waal in augustus 2008. Op 12, 22 en 23 augustus werden deze vogels door meerdere waarnemers gemeld. Ze sliepen in een wilg op het eilandje in de plas.
In de winter 1997/98 valt op dat er een overwinterende vogel in de Millingerwaard en omgeving zit. Voor het overige worden vrijwel alle vogels in de zomermaanden gezien (figuur 2). Augustus is de maand met de meeste waarnemingen. In feite is er sprake van een brede zomerpiek die in mei begint en tot oktober doorloopt. In november en februari zijn geen waarnemingen gedaan terwijl er in december en januari juist weer wel enige vogels zijn gezien. Het seizoenspatroon in de Ooijpolder is vergelijkbaar met die in de rest van het werkgebied. Buiten de Ooijpolder worden veel vogels gezien bij de Kraaijenbergse Plassen, de Hamert, de Gebrande Kamp en het al eerder genoemde strandpark Slijk-Ewijk.

Aantalsontwikkeling Nederland

Na een eerste broedgeval in 1979 in de Oostvaardersplassen duurde het tot de 1994 voordat de soort opnieuw in ons land broedde. Vanaf dat jaar is het een jaarlijkse broedvogel en namen de aantallen gestaag toe. Tijdens de tellingen voor de broedvogelatlas kwam het totaal uit op 22 paar in 2001 (Horn 2002). Sindsdien groeit de populatie door met een toename met meer dan 5% per jaar en inmiddels zitten er meer dan 100 paren in ons land. Ook als niet-broedvogel is de soort inmiddels vrij algemeen te noemen (figuur 3). Overal in het land kan inmiddels wel eens een Kleine Zilverreiger opduiken. Het zwaartepunt ligt echter op het Deltagebied, waar de piekaantallen inmiddels rond de 600 vogels liggen. Daarnaast worden in het Waddengebied ook jaarlijks grotere aantallen aangetroffen. De aantallen langs de rivieren vallen hierbij enigszins in het niet, maar ook hier is sprake van een gestage toename van de aantallen.

Als voorbeeld september 2005 toen in geheel Nederland 637 vogels werden geteld, hiervan zaten 554 in het Deltagebied (w.v. 231 langs het Grevelingenmeer), 64 in het Waddengebied en 13 in het Rivierengebied. Voor kaarten en trendfiguren verwijs ik naar de broedvogel- en watervogel-rapportages van SOVON en naar de SOVON-website.

Figuur 2. Seizoenspatroon van Kleine Zilverreigers in de Ooijpolder en het overige werkgebied van de VWG Rijk van Nijmegen e.o., 1905-2008.

Aantalsontwikkeling Engeland

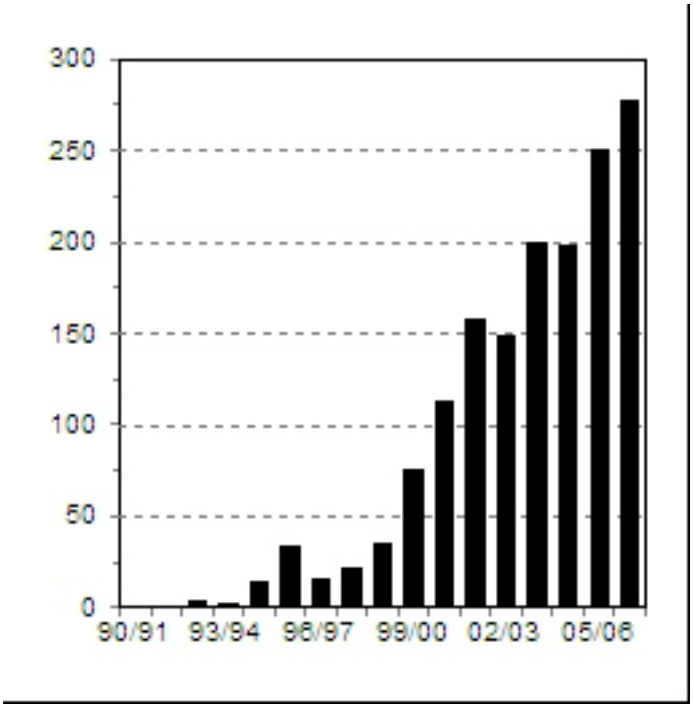
In Engeland is de soort nog sneller toegenomen dan in Nederland. Het eerste broedgeval vond plaats in 1996 in Dorset. Daarna werden overal nieuwe kolonies gevormd en nu worden tot in Wales en het zuiden van Ierland broedende vogels aangetroffen. Er broedden in 2008 zo´n 900 paar in meer dan 40 kolonies (Jan Pritchard). De grootste kolonie in 2008 bestaat uit ca. 110 paar en is gelegen in een blauwe reigerkolonie in Northward Hill in Kent. Daar startte de kolonie in 2000 met twee paar. Op slaapplaatsen in Kent en Essex worden tegenwoordig in september meer dan 1.000 vogels geteld (G. Allison in Kent Bird report 2003).

Slot

Opmerkelijk is dat de waarneming van oranje D/geel A in de omgeving van Nijmegen pas de derde waarneming is van een in Engeland gekleurringde Kleine Zilverreiger op het vasteland van Europa. De overige waarnemingen komen uit Spanje en Duitsland. In Engeland worden sinds 2001 vele tientallen vogels per jaar gekleurringd. In totaal zijn er t/m 2008 minstens 300 vogels op deze manier herkenbaar gemaakt. Ook in Nederland worden in enkele kolonies vogels met kleurringen uitgerust. Het is wachten op één van deze vogels in de omgeving van Nijmegen, of zouden die alleen maar langs de kust blijven en zijn onze vogels allemaal van Engelse herkomst? De toekomst zal het leren.
Ik wil mensen die waarnemingen van geringde vogels hebben die naar mij te sturen. In een volgende nummer van de Mourik zal ik bijv. iets schrijven over de geringde Grote Zilverreiger die afgelopen najaar in ons werkgebied opdook.

Dankwoord

In de eerste plaats een woord van dank aan Jaap Brinkman, Jouke van der Zee en Peter Hoppenbrouwers die de moeite namen de kleurringen af te lezen en deze aan mij door te geven. Verder dank ik Jan Pritchard voor het beschikbaar stellen van een grote hoeveelheid materiaal over de Kleine Zilverreiger in Engeland. De gegevens van waarneming.nl werden door Remco Wester in recordtempo boven water gehaald, terwijl de Nederlandse data door Erik van Winden aan de SOVON-database werden ontworsteld.

Figuur 3. Toename van de Kleine Zilverreiger in Nederland (uitgedrukt als maandgemiddelde).

Literatuur

BROUWER P., GORISSEN R., HAGEMEIJER W. & HELMER W. 1985. Vogels van de Ooypolder. Van Hoorn, Nijmegen.

HORN H. 2002. Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*. pp78-79. *in*: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertabrate Survey-Nederland, Leiden.

Zaterdag 7 februari was door Jan Hartog uitgekozen voor een excursie naar het Zeeuwse (en Zuid-Hollandse). Het bleek dat die datum met vooruitziende blik was gekozen. De belangstelling was verrassend groot (18 deelnemers in vijf auto's) en het weer viel erg mee. Een dringend maar vaderlijk verzoek van Jan om op tijd bij het Hollandsch-Duitsch Gemaal te zijn werd keurig opgevolgd zodat nog in het donker en op tijd kon worden afgereisd. Mee gingen: Jan Willem Jonkers, Hanneke Schoth, Jochem Kuhnen, Jan Hartog, Peter Hoppenbrouwers, Marian Crombach, Antoinette Dunnewind, Hans van Ooijen, Harry Nieboer, Sjak Gielen, Jos van Oostveen, Rob en Henny Gorissen, Frans en Ria Nillesen, Piet Smeets, Hans Brouwer en Nico van der Poel.

Dat het goed weer werd, was niet direct duidelijk. We begonnen onderweg met toenemende hoeveelheden regen en de niet-kenners dachten met spijt aan het warme bed dat zij een dik uur eerder hadden opgegeven. Toen de regen overging in asgrijze lucht waaruit dubbele hoeveelheden vielen hadden alleen de echte weerkenners er nog enig vertrouwen in. En ja hoor. Zo'n tien minuten voordat we (na 175 km) het haventje bij de Brouwersdam (op de weg naast de N57) bereikten werd het droog, een paar graden boven nul en dat zou verder de hele dag zo blijven. Jan zijn (veronderstelde) contact met God wierp zijn vruchten dus af.

Langs de N57 zaten honderden Houtduiven en kraaien in de boomtoppen. Op de bestemming vlogen de Kramsvogels (100) ons om de oren en op zicht en geluid waren er ook Koperwieken uit te plukken. Maar we kwamen natuurlijk voor zee- en kustvogels.
Bij het haventje en verderop langs de Brouwersdam werden nog verschillende soorten gespot. Jos van Oostveen telde daar: 100 Eiders, 28 Roodkeelduikers, minimaal 30 Smienten, vier Scholeksters, 146 Brilduikers, een Grote Lijster, 17 Middelste Zaagbekken, een Drieteenstrandloper, acht Bontbekplevieren, 11 Kuifduikers, een Slechtvalk, een vrouwtje Blauwe Kiekendief, vier Paarse Strandlopers, negen Rotganzen en een Steenloper. Kennelijk telt Jos niet enthousiast ook de meeuwen, maar ik heb zelf verschillende soorten meeuwen op het land, in de vlucht en op paaltjes gekiekt.

De oostelijke kant van de Brouwersdam was goed voor het spotten van de zes Geoorde Futen, 20 Dodaarzen, acht Middelste Zaagbekken, een Roodkeelduiker, een Zanglijster, vier Futen, 20 Slobeenden en een Grote Mantelmeeuw. Anderen zagen ook een overvliegende Blauwe Kiekendief, twee Tureluurs en vier Krakeenden.

Enkele tussenstops leverden na lang turen op grote afstand groepjes langstrekkende vogels op. Opmerkelijk was het praktisch ontbreken van gewone Futen aan de zeekant van de dam. Een klimmetje naar de andere kant van de dam loste dit raadsel op: daar zaten honderden Futen op het water!

Op de Brouwersdam ter hoogte van de Spuisluis arriveerde ook nog een bus vol enthousiaste scholieren die weinig interesse hadden voor de vogels maar helemaal uit hun dak gingen toen vier zeehonden in het water werden gespot, die zich langdurig goed lieten bewonderen.

Op die plek kwamen we ook Harvey van Diek tegen. Voor de verandering had hij dit keer een groothoeklens in plaats van een lange toeter op de camera. Daarmee maakte hij de groepsportretten bij dit verslag. Ik heb daar ter plekke ook meer dan tien Steenlopers en Paarse Strandlopers op de foto gezet alsmede een grote groep Scholeksters en Wilde Eenden die ‘in goed licht’ (citaat Harvey) langs vlogen. De overvliegende Blauwe Kiekendief heb ik zelf helaas gemist.

Daarna zijn we doorgereden naar Serooskerke (Prunjepolder-noord). Omdat het zoutgehalte en de vochtigheid hier plaatselijk erg variëren, is er een enorme verscheidenheid aan vegetatie en daar op af komende vogels. Rondom dit uitgestrekte zout/brakke kleimoeras waren op een aantal stopplekken (ondermeer vanaf de Delingsdijk en bij het kijkscherm aan de Slikweg) veel soorten te tellen: 1200 Brandganzen, 2000 Smienten, 800 Toendrarietganzen, 265 Rotganzen, drie Zwarte Ruiters, vier Nonnetjes, 100 Kolganzen, 130 Pijlstaarten, vijf Kuifeendjes, 40 Kluten, een Lepelaar, een Kleine Zilverreiger, zo’n 1000 Bonte Strandlopers, vier Tureluurs, 60 Bergeenden, 1000 Grauwe Ganzen, 140 Rosse Gruttos, een Blauwe Reiger, een man Slechtvalk, 50 Kieviten, 100 Zilverplevieren, tien Zilvermeeuwen, twee Graspiepers, 25 Wulpen, elf Stormmeeuwen, een Merel, 25 Turkse Tortels en 100 Houtduiven. Enkele collega-vogelaars uit Zuid-Holland vertelden dat hier wellicht een Witbuikrotgans tussen de andere ganzen zou zitten, maar die werd niet door ons gesignaleerd. Nog wel een fraai over de stoppels vliegende Blauwe Kiekendief (inderdaad een bruin vrouwtje met goed zichtbare witte stuit). In datzelfde stoppelveldje werd na enige discussie een Zilverplevier, Kievit en Tureluur geïdentificeerd (terwijl aan de andere kant van de weg moeiteloos grote aantallen Zilverplevieren geteld werden). Bijzonder (voor mij de eerste waarneming) was ook een Kemphaan. Even later werd een laag overvliegende Buizerd

nog even voor een vrouwtje Blauwe Kiekendief aangezien, maar de foto toonde het tegendeel.

Als je eenmaal in de Prunjepolder bent, dan kun je natuurlijk niet naar huis zonder de zuidelijker gelegen Weevers- en Flauwersinlaag te hebben aangedaan.
Een heel mooi gebied waar het zonnetje even fijn doorbrak. Het resultaat was een schitterend tafereel van 480 Scholeksters op een kluitje op een eilandje. Ze keken allemaal dezelfde kant op! Daar zagen we ook nog vijf gewone Grutto's, een Bonte Strandloper, negen Zilverplevieren, 10 Middelste Zaagbekken, een Zwarte Ruiter en een Slobeend.

Daarna (met een illegale doorsteek over een fietspad) op naar Neeltje Jans. Vorig jaar goed voor een paar Kuifaalscholvers, die er dit jaar ook weer waren. Daarnaast ook nog 19 Bontbekplevieren, twee Slechtvalken (man en vrouw) die uitgebreid aan de maaltijd stonden. Ook nog 21 Rotganzen, 19 Middelste Zaagbekken, vier Dodaarzen, vier Krakeenden, een Aalscholver, vier Eksters (zou je bijna vergeten te tellen) en vijf Eidereenden.

Heel bijzonder bij Neeltje Jans was dat Hans Brouwer door zijn kijker tuurde en opeens iets riep in de geest van 'krijg nou wat, een dolfijn'. Verschillende malen verschenen in beeld de ruggen en rugvinnen van wat eerst als dolfijnen (Tuimelaars) geïdentificeerd werden. Later werd beredeneerd dat vooral het feit dat ze zo traag waren, niet goed bij dolfijnen paste en zeker niet iets voor de meest voorkomende soort. De Tuimelaar is juist onstuimig en snel. Via de email hebben we later geprobeerd uitsluitsel te krijgen, ondermeer door foto's op te sturen van de rugvinnen. Minstens één van de foto's toonde een duidelijke Bruinvis!

Voor een groepje vogelaars was Neeltje Jans het eindpunt van de excursie, de rest trok achter Rob en Henny aan die lokaal bekend waren en via lokale wegen (maar soms niet de kortste route) ons naar de Kwade Hoek (Buitenhaven ten noorden van Stellendam) leidden. Deze plek met weids uitzicht was weer goed voor grote aantallen vogels (de meeste op grote afstand): 145 Wulpen, 85 Zilverplevieren, 40 Krakeenden, 440 Scholeksters, 12 Kleine Mantelmeeuwen, 120 Rosse Grutto's, 1000 Bonte Strandlopers, vier Pijlstaarten, 20 Grote Mantelmeeuwen, zeven Tafeleenden, een Dodaars, 100 Wintertalingen, 50 Meerkoeten, 50 Tureluurs en een tweetal Aalscholvers.

Vlak bij deze plek zou overigens een Cetti's Zanger zitten, maar die zou met dit weer zeker niet zingen. Zonder zang is zo'n vogel een spreekwoordelijke speld in een hooiberg, dus we hebben er niet echt naar gezocht.

De laatste bestemming was Goedereede, Scheelhoek, een paar kilometer ten oosten van Stellendam. Die plek was niet zo goed gevuld met ganzen als Rob en Henny hadden beloofd (‘normaal zit het hier altijd vol’). Maar wat verderop waren toch veel Brandganzen (925) in groepjes te zien. Eén van de Brandganzen was geringd, naar later bleek op 11-07-2004 door Berend Voslamber in het Zuid-Hollandse natuurgebied Hellegatsplaten. Ik heb nog iets gehoord over een vermeende kruising tussen een Brandgans en een Grote Canadese Gans, maar kan die waarneming nergens meer terugvinden. Een mooie afsluiting waren twee laag overvliegende Bruine Kiekendieven.
Na een vlotte terugtocht kon ik rond kwart voor zeven 's avonds mijn collega vogelspotters weer bij hun fiets afzetten bij het gemaal. Toen op naar huis voor een lekkere warme maaltijd en een avondje foto's bekijken.
Van de ruim 450 stuks waren er wat meer dan 100 de moeite van het bewaren waard. Een deel alleen als bewijsplaatje, maar over sommige foto's was ik zeer tevreden (zie http://www.flickr.com/photos/harrynieboer/sets/72157613517160202/ voor veel foto's van de excursie).
Volgende keer ben ik er zeker weer bij!

Groot deel van de Zeeland-excursiegroep, 7 febr. 2009. *Foto: Harvey van Diek*

Het was afgelopen maanden soms bikkelen en sprokkelen geblazen. We kregen te maken met een paar gure vorstperiodes, waar veel vogels ongetwijfeld zwaar bij hebben moeten inleveren. Omgekeerd evenredig aan de grootte van een wak waren vaak de aantallen vogels, die er een laatste toevlucht bij zochten. En terwijl ik mezelf graag verwende met een kop warme 'choc,' gingen veel soorten op zoek naar betere foerageerplekken, al dan niet in onze regio. Dit leverde soms imposante trekbewegingen op. Bij deze tevens een oproep aan mensen die hun waarnemingen niet online doorgeven aan het waarnemingenarchief van de VWG Nijmegen, dit per Excelbestand via bovenstaand mailadres te doen. Zo kan er een zo compleet mogelijk overzicht worden samengesteld. Daarnaast wil ik de vele mensen die hun waarnemingen hebben doorgegeven graag weer eens bedanken. Sjak Gielen wil ik bedanken voor zijn uitgebreide commentaar op een eerdere versie van dit overzicht. Veel leesplezier!

DUIKERS TOT EENDEN Opmerkelijk was de zeer korte aanwezigheid van een adult winter **Roodkeelduiker** 24 nov op de Bisonbaai. De 's morgens ontdekte vogel kon 's middags al niet weer worden gevonden. Anders was het met de eerstewinter **Parelduiker** van de Mookerplas, die van 27 nov tot 25 dec zijn kostje bij elkaar dook. Een gemelde vogel 6 nov in de Gendtse Polder bleek de volgende dag vertrokken. Ook de adult winter **Roodhalsfuut** 10 dec op de Bisonbaai liet zich aan slechts twee mensen zien. Een adult winter **Kuifduiker**, ontdekt op 28 dec, hield het op KBP-5 vol tot na 15 feb, maar was er even tussenuit in de periode dat de plas was dichtgevroren. Een **Geoorde Fuut** verbleef van 29 nov tot 1 dec op de Mookerplas, op 1 dec werden er zelfs twee geclaimd. Een ander (of dezelfde?) zwom 3 dec op Reinderslooi. Eén, mogelijk twee **Grote Aalscholvers** zaten tussen 1 en 7 feb op de Heeswijkse Kampen (plas 9) van de KBP. Helaas ontbreken goede foto's om een gewone Aalscholver zeker uit te kunnen sluiten. Op 18 dec vloog in de Kekerdomse Waard een **Roerdomp** op, 11 jan viel er juist één in bij KBP-3 en die was ook de volgende dag nog aanwezig. De opzichter van zandafgraving Teunissen (beter bekend als de Leemput) zag hier 23 jan een Roerdomp en 1 feb liep er weer één in de Millingerwaard. Werden 1 nov nog 17 **Grote Zilverreigers** geteld in de Gendtse Polder, en op 7 nov nog 16, daarna ging het hard

Grote Zilverreiger, Koningsvennen, 3 jan. 2009. *Foto: Menno Hornman*

afwaarts met de aantallen. De gehele winter werden vooral solitaire vogels gemeld, alleen de Koningsvennen blijken een favoriete stek voor zo'n zes vogels. Op 2 nov trokken er zeven over trektelpost Maldens Vlak. Een paar duo's **Ooievaar** hadden blijkbaar geen zin te vertrekken en hingen afgelopen winter rond in het oostelijk deel van de Ooijpolder en bij De Horst, Groesbeek. Af en toe zochten ze elkaar schijnbaar op, gezien de gemelde viertallen. Op 31 dec zat er één bij Well in de uiterwaard en 4 jan vloog er één zuidwestwaarts over Nijmegen. Van de elf **Lepelaars** op 2 nov bij de Oude Waal bleven er uiteindelijk zes hangen tot 25 nov. De uiterwaarden bij Bergen blijken een favoriete pleisterplek voor **Knobbelzwanen**, zo zaten er op 28 en 29 dec zo'n 50 vogels en op 31 dec 75. Ook bij Bijsterhuizen, Nijmegen verbleef een groep, onder meer 32 op 13 jan en bij Overasselt zaten er tot 35 exemplaren (29 dec). Afgelopen maanden werden een redelijk aantal **Kleine Zwanen** doorgegeven. Leuke groepen zaten 30 jan bij Westerbeek (203), 7 dec bij KBP-5 (41), 1 jan in de uiterwaard bij Bergen(45), 4 jan bij Overasselt (25) en 23 jan bij Siebengewald (21). Bij Princepeel groeide na een tweetal op 6 feb de groep tot maximaal 54 pleisteraars op 15 feb. Daarnaast werden verspreid kleinere groepjes waargenomen. Vergeleken met voorgaande jaren werden aardig wat **Wilde Zwanen** gemeld. 8 nov trok er één over de Gebrande Kamp en 24 nov langs de Bisonbaai. Op het Reindersmeer verbleven er 6 dec vier en een dag later zaten er twee in de Loonse Waard. Drie werden 29 dec in de Millingerwaard gezien. Bij Milsbeek foerageerde een adult op 19 jan en 25 jan verbleven er drie langs de Broekkant bij Beers en drie bij Princepeel. Tussen 1 en 15 feb wisselde bij de laatste locatie het aantal tussen de drie en twaalf. Aan beide zijden van de Maas tussen de Hamert en Niftrik zaten regelmatig grotere groepen **Toendrarietganzen**. Ook de gebieden tegen de Duitse

grens aan in de kop van Limburg waren goede foerageerplekken voor soms duizenden rietganzen. In de uiterwaard bij Bergen liepen 21 nov er zo'n 2500 en langs de Ceresweg werden er 12 dec zo'n 3230 geteld. Bij Well verbleef 14 feb een groep van zo'n 3500 vogels. Tussen deze Toendra's werd regelmatig de 'lastige' **Taigarietgans** opgemerkt, vooral rond de Kraaijenbergse Plassen werden tot 15 feb al dan niet familiegroepjes gevonden. Verder liepen er 7 nov zes bij Zeeland in de Ooijpolder, tien op 13 jan bij KBP-2 en elf op 15 jan bij Heumen. Op 31 jan werden er tien bij Gennepperhuis gezien, op 8 feb vier bij Well en 15 feb zes bij Batenburg. Tussen de grote aantallen ganzen liepen soms, veelal solitaire, **Kleine Rietganzen** mee. Zo zaten ze op 20 dec bij Zeeland

Kleine Rietgans, 't Broek, Haps, 16 jan. 2009. *Foto: Menno Hornman*

in de Ooijpolder, 2 jan (twee) bij de Violenberg bij Milsbeek, waarvan 3 en 4 jan er nog één werd teruggevonden, bij de Heeswijkse Kampen, Cuijk op 16 en 17 jan, en op 16 jan een adult bij Haps. Bij Gennep werd er 23 jan één opgemerkt en de volgende dag bij Well. Op de Maaskampen bij de KBP foerageerde 26 jan een exemplaar. In februari doken vogels op bij Ven-Zelderheide op 1 feb, bij Heijen op 4 feb, bij Meersenhof, Well op 8 feb, bij Cuijk op 10 feb en 11 en 13 feb een adult bij Overasselt in de uiterwaarden. Drie liepen tussen duizenden Toendrarietganzen op 14 en 15 feb bij Meersenhof, Well. In de Ooijpolder foerageerden soms tot over de tienduizend **Kolganzen**, een schatting van zo'n 12.000 vogels werd 16 jan bij Kleyen, Duitsland gedaan. Rond 5 jan was er stevige vorsttrek van ganzen. De escape **Sneeuwgans** van de Regtersteegse Weiden bij Gennep werd 20 nov, 24 dec en 1 feb weer eens bezocht. Grotere groepen **Grote Canadese Gans** liepen op 2 jan bij Middelaar (270), 18 jan bij Gennepperhuis (250), langs de Niers bij Ven-Zelderheide op 24 jan (320) en bij de Kraaijenbergse Plassen op 28 jan (300). In de uiterwaarden bij Bergen foerageerden in november en december

enkele honderden **Brandganzen**, zoals 500 op 21 nov. Vanaf januari liepen de aantallen in de Ambtswaard bij Bemmel op en werden er ondermeer zo'n 250 op 25 jan geteld. Vanaf 10 feb verschoof de aandacht van deze soort meer naar de Ooijpolder, waar de aantallen in februari opliepen tot boven de 700. Een adulte **Rotgans** was 8 feb mooi te bekijken bij Persingen in de Ooij en die zat hier tot 10 feb. In de uiterwaarden bij Bergen en Aijen werd tussen 1 nov en 19 nov vijfmaal een **Roodhalsgans** gevonden. Bij de

Roodhalsganzen vliegend, Milsbeek, 20 febr. 2009. *Foto: Harvey van Diek*

Violenberg, Milsbeek werden 14 feb twee prachtige adulte vogels ontdekt die zich ook de dagen erna nog lieten bekijken. Her en der verbleven groepjes **Casarca's**, zoals maximaal drie bij Aijen vanaf 2 nov, maximaal veertien bij Tuindorp op 7 dec, zes op de Hamert op 16 nov en twee bij de Kraaijenbergse Plassen vanaf 29 dec. Sporadisch werden **Bergeenden** opgemerkt in de Ooijpolder. Groepjes zaten op het kanaal bij Malden (zes op 12 jan), op de Oude Waal (zeven op 26 jan) en bij de Lingeplasjes (zeven op 27 jan). Vanaf eind januari lopen de aantallen langzaam op, zoals vijftien op de Oude Waal op 14 feb en 21 langs de Lingewal op 15 feb. Diverse malen werd een man hybride **Kuifeend x Tafeleend** tussen de duikeenden uitgevist. Zo zwom een adult op 15 en 22 dec op de Mookerplas, werd 27 jan een man gefotografeerd op het Grote Grindgat bij Weurt en dreef er 28 jan één op KBP-3. Langs de rivieren werden regelmatig honderden **Smienten** geteld, de schatting van 1000 op 3 jan in de Oosterhoutse Waard is aardig om te vermelden. Twee grotere groepen **Krakeenden** afgelopen periode vielen op: 52 bij de Kaliwaal op 27 dec en 105 bij Gennepperhuis in de uiterwaarden op 13 feb. Van de doorgegeven **Wintertalingen** is de groep van ongeveer 300 31 dec bij de Kaliwaal flink te noemen. Op 8 nov werden 17 **Pijlstaarten** geteld op het Reindersmeer en 1 dec leverde elf vogels bij de Kaliwaal op. Daarna zakten voor enkele weken de

aantallen in, waarna 25 jan bij de Kaliwaal er weer 70 opdoken. Grotere aantallen **Slobeenden** dobberden 7 nov in de Millingerwaard (100) en in de tweede en derde week van november op de Oude Waal, met maximaal ongeveer 200 op 20 nov. Twee mannetjes **Krooneend** werden 2 nov gemeld op het Eendenmeer bij Nieuw-Bergen, drie mannetjes zwommen 14 en 15 feb op een klein plasje bij Linden bij de KBP, waarvan één man in de dagen erna nog aanwezig was. Een flink aantal **Tafeleenden**, zo'n 250, werden 16 nov geteld op het strandpark bij Slijk-Ewijk. Overige grotere groepen zaten 3 jan op Biesterveld in de Ooijpolder (50), 12 jan op plas 7 van de KBP (125), 24 jan op de Gouden Ham (65) en 25 jan op het Leukermeer (70). De escape **Witoogeend** werd 31 dec weer eens gemeld in het dorp Beek. Ditmaal zwom er tevens een hybride **Kuifeend x Witoogeend** bij. Zes **Toppers**, 2 vrouw en 4 man, spelen vanaf 12 jan ver(s)toppertje op de plassen 7, 8 en 9 van de KBP. Tot zeker 15 feb waren de vogels aanwezig. De

Toppers twee mannen, Kraaijenbergse Plassen, 16 jan. 2009. *Foto: Harvey van Diek*

subadulte man **Eider** ruide gedurende zijn wisselende aanwezigheid, maar tot in ieder geval 13 feb in de Loonse Waard steeds meer naar een adult kleed. 'Hard to get' speelde het vrouwtje **IJseend** dat 25 nov werd ontdekt tijdens het zoeken naar de Roodkeelduiker op de Bisonbaai. Ze zwom tot 30 nov af en toe zo onopvallend rond, dat mensen er soms vaker heen moesten om haar in de kijker te krijgen. Op de Mookerplas zwom 29 nov kortstondig een vrouwtje **Zwarte Zee-eend** rond en eveneens kort was het juveniel **Grote Zee-eend** 14 dec op KBP-5. Er werden behoorlijk wat **Brilduikers** gemeld, voornamelijk uit de 'bekende' gebieden: Kraaijenbergse Plassen, Bisonbaai, Mookerplas, Grote Grindgat en Reindersmeer. Zo zwommen er 18 op 15 dec op KBP-5, acht op 8 jan op het Grote Grindgat, veertien op 12 jan op KBP-7 en eveneens veertien op plas 9 van de KBP. Op het Reindersmeer werden er 25 jan dertien geteld, negen op 30 jan op de Bisonbaai en acht op de Mookerplas op 30 jan. Behoorlijk wat **Nonnetjes** werden ingevoerd. Een gebied met een hoge trefkans was de Oude Waal. Hier zwommen er onder andere 21 op 25 jan. Andere regelmatige meldingen kwamen van KBP-5, 't Leuken en Reindersmeer. De 'check' van een melding van een mogelijke **Middelste Zaagbek** 10 dec op de Bisonbaai leverde de volgende dag twee vrouwtjes op.

Vlak na ontdekking vlogen ze op en verdwenen de Waal op. De Oude Waal was regelmatig goed voor **Grote Zaagbekken**, maar ook het plasje bij de Cilieboer in de Ooij deed goed mee. Hier zwommen er bijvoorbeeld 19 op 25 dec. Een vrouw **Kokardezaagbek**, mogelijk met gele ring, werd 31 jan en 6 en 10 feb gezien in Lindenholt, Nijmegen en trok op met een man Kuifeend.

SPERWERS TOT PLEVIEREN **Rode Wouwen** trokken over de Gebrande Kamp op 1 nov en de Hamert op 2 nov. Bij de Zelderse Driessen vloog er 29 nov één en 11 dec trok er één over Kekerdom. Op 13 dec trok er één langs de Uivermeertjes bij Deest en 6 feb cirkelde er één over Berg en Dal. Aardig wat **Blauwe Kiekendieven** kwamen binnen. Eind oktober en begin november werden over de trektelposten nog enkele doortrekkers gemeld, daarna werden ze verspreid over het werkgebied gezien. Op 2 nov werden nog 30 zuidwaarts trekkende **Sperwers** genoteerd op trektelpost Maldens Vlak. Op 1 en 2 nov was enige **Buizerd**trek zichtbaar. Zo doken er 1 nov 37 over de Millingerwaard en 23 over het dorp Ooij, de volgende dag noteerde de Gebrande Kamp er 46, Maldens Vlak 25, vlogen er 31 over Well en ging de trektelpost op de Hamert loos met liefst 305 streepjes op papier. Op 2 nov trok noordwaarts over de Hamert een eerstewinter **Ruigpootbuizerd**. Bij de Leemput van Milsbeek vloog 15 nov er juist weer een zuidwaarts en 16 nov was er een melding in de uiterwaard bij Bergen. Op 26 en 29 nov dook zeer waarschijnlijk dezelfde eerstewinter op de Hamert op. Nog een zevental **Smellekens** hing rond in het werkgebied. Op 31 okt werd zowel in de Loonse Waard als over de Hamert en trektelpost Maldens Vlak een vrouw gezien. Boven de A73 bij Heumen joeg 11 nov een vrouw een groep vogels uit elkaar en 15 jan joeg een man bij Weurt, een dag later vloog er één bij Princepeel. Bij Winssen vloog er 3 feb één over.

Waterral, HD-gemaal, 19 dec 2008. *Foto: Menno Hornman*

Onverwacht en 'nieuw' voor het werkgebied is de witte fase **Giervalk** welke 22 nov over de tuin van een vogelaar bij Weurt vloog. Dit betreft zeer waarschijnlijk de vogel die van een schip in Rotterdam is afgevlogen en 26 nov in Ede verzwakt werd opgeraapt. Omdat de vogel per schip het land is ingekomen, zal deze zeer waarschijnlijk niet door het CDNA geaccepteerd worden. Op diverse locaties verbleven **Slechtvalken**, waaronder de vaste prikken de EPON-centrale in Nijmegen, de uiterwaard bij Aijen en de peilers van de brug bij Ewijk. Grotere groepen **Patrijzen** hingen nog steeds rond bij Startwijk, Beugen, zo rond de 20-25. Een groep van 24 scharrelde 16 jan in het Circul van de Ooij. Opmerkelijk veel **Waterrallen** zetten een overwinteringspoging in. Van zo'n vijfentwintig locaties werden, al dan niet meerdere, roepende vogels gemeld. Bij tijd en wijle fotogeniek was de vogel van 14 dec tot 18 jan langs de vistrap bij het HD-gemaal in de Ooijpolder. Een grotendeels witte **Meerkoet** met een zwarte kop en zwarte kont werd 1 en 14 dec gezien bij het Kleine Grindgat van Weurt. In verschillende golfjes trokken **Kraanvogels** over. Op 31 okt trokken er zo'n 250 over oost-Nijmegen. Mogelijk een andere groep, van zo'n 125, vloog westelijker over Nijmegen. Een groep van 140 trok over de Hamert. Op 1 nov stond 's morgens een groep van 73 op het Nieuwe Heerenven, 's middags liepen hier twee adult en twee juveniel. Op 2 nov trokken er twee over Valburg, 42 over de Hamert en 22 over De Horst, die later mogelijk bij Startwijk, Beugen doorvlogen. Over de Bergerheide vloog een groep van 24. Over Nijmegen trokken er 3 nov vijf en op 4 nov stonden er twee aan de grond bij Schenkenschanz bij Salmorth, Duitsland. Op 10 nov vloog er één over de Hamert en 12 dec vlogen er twee over Sint Anthonis. In december vlogen er 40 over de Ooijpolder op 13 dec en 30 over de Kekerdomse Waard op 26 dec. Dezelfde dag trokken er drie over de Bosscherheide. 27 dec vlogen er 38 en 14 over de Hamert. Zes vogels waren 30 dec ter plaatse in de Koningsvennen bij Milsbeek. Bij Gassel werden twee vogels opgemerkt op 4 en 31 jan. 36 vogels werden 14 feb gemeld bij Boxmeer. De **Scholeksters** van het Grote Grindgat hielden het met maximaal negen vol tot 31 jan. Een solitair werd tussen 17 nov en 3 jan bij KBP-9 gezien en kreeg 26 nov gezelschap van een tweede. In de Lentse Waard zat er 8 jan één en op 30 jan zat er één in de Ambtswaard bij Bemmel. Een zevental waarnemingen van de **Goudplevier** kwam binnen. De Gebrande Kamp noteerde doortrekkers op 1 nov (één), 2 nov (twee) en 7 nov (negen). Over de Hamert trokken 2 nov 26 vogels. Op 8 nov vlogen er twee over de Millingerwaard en 9 nov liep er één tussen Kieviten bij Princepeel, alwaar er 16 nov drie werden gezien. Bij Gassel rustten er 23 nov drie en één vloog roepend over KBP-5 op 22 dec. Een adult winterkleed zat 13 feb in de Bredelaarse Zeeg in de Overbetuwe. 2 nov was ook een goede trekdag voor **Kieviten**. Over het Maldens Vlak werden er 440 geteld, de Gebrande Kamp ging eroverheen met 1567 en de Hamert maakte het af met 4059 doortrekkers.

STRANDLOPERS TOT LEEUWERIKEN Een **Bonte Strandloper** trok 2 nov naar het zuidwesten over de Hamert en 16 dec trippelde er één langs de oever van het Grote

Grindgat. Twee **Kemphanen** liepen 1 nov nog in de Gendtse Polder. Vanuit diverse drassige terreinen werden **Bokjes** gemeld. Zo zaten er 5 nov vijf in de Bruuk en zeven bij de kleiputten van Leuth. Een melding van 66 exemplaren 7 dec in de Hatertse Vennen berust met zeer grote waarschijnlijkheid ook op Watersnippen, maar de volgende dag werden er toch twaalf geteld. Zodra de vorst toesloeg in de tweede week van januari werden ze ook in het dorp Groesbeek gezien, waar ze langs open slootjes hun heil zochten. **Watersnippen** in redelijke aantallen zaten 31 okt bij Startwijk Beugen (vijftien), 2 nov in de Bruuk (twaalf), 8 dec in de Koningsvennen bij Milsbeek (49) en in de Hatertse Vennen (36) en 17 op 7 jan in de Koningsvennen. Door de vorst was er een ongekende rush aan **Houtsnippen**, liefst 59 meldingen kwamen binnen, met in totaal 74 exemplaren. Op 14 nov vloog een vogel zich dood tegen een raam van de Sint Maartenskliniek op de stuwwal bij Nijmegen, op 5 dec werd er één gevonden in Gendt en op 19 dec werd een vogel gevonden bij de Leemput van Milsbeek. De eerste **Grutto** keerde 14 feb terug bij de Oude Waal. In november en december werden zowel in het Circul in de Ooijpolder als bij KBP-5 regelmatig tot 250 **Wulpen** geteld. Daarna was het een tijd rustig, waarna er op 7 feb zo'n 100 over de Groenlanden vlogen. Drie **Zwarte Ruiters** vlogen 2 nov over de Oude Waal. Naast vijftien **Groenpootruiters** op 1 nov werden op 26 nov eerst twee en vanaf 29 nov tot 29 dec één vogel gezien in de Millingerwaard. Misschien dezelfde vogel liep 10 jan langs de Waal ter hoogte van het dorp Ooij. Ook **Witgatjes** werden op diverse plaatsen gezien. Tot aan de eerste heftige vorstperiode regelmatig nog in kleine groepjes, daarna betrof het vooral solitaire vogels. De zeven in de Millingerwaard op 24 jan zijn echt een uitzondering. De vogels doken zelfs op aan de rand van bebouwing, zoals in Lindenholt, Nijmegen en in Groesbeek.
Oeverlopers liepen nog 1 dec bij het Grote Grindgat van Weurt, 7 dec op Kuilen bij Langenboom, 10 dec bij de Lingewal, 27 dec in de uiterwaarden bij Ewijk en 29 dec in de Millingerwaard. De eerste winter **Dwergmeeuw** die 2 nov kort ter plaatse was in de

Dwergmeeuw, juv. Oude Waal, 12 nov. 2008. *Foto: Menno Hornman*

Erlecomse Waard en later zuidwaarts vloog, kan goed dezelfde zijn als die van 8 tot 16 nov bij de Oude Waal rondhing en op 23 en 24 nov boven de Bisonbaai vloog. Op 24 nov vloog hier ook nog een adult rond. Op zowel 25 als 29 jan werden tijdens een slaapplaatstelling op het Reindersmeer zo'n 750 **Stormmeeuwen** genoteerd. De acht **Kleine Mantelmeeuwen** op 31 okt en 2 nov op de slaapplaats bij KBP-7 is het hoogste aantal gemelde. De overige 25 meldingen betroffen vooral solitairen of tweetallen. Ook Zilvermeeuwen werden niet in grotere groepen gezien, slechts viermaal werden er meer dan tien bij elkaar geteld. 16 op 16 nov in Nijmegen, vijftien op 24 dec bij recreatieplas Berendonck, elf op 9 jan in de Oosterhoutse Waard en veertien op 31 jan bij het Grote Grindgat. Het aantal **Geelpootmeeuwen** is echter weer teveel om op te sommen, vooral langs de Waal in de Ooijpolder en langs de Maas in de Kop van Limburg werden ze gezien. Ook de Kraaijenbergse Plassen is een goede plek voor deze soort. Voor de **Pontische Meeuw** hetzelfde verhaal, hoewel hier het aantal solitaire vogels hoog is. Opvallend is het aantal gemelde **Grote Mantelmeeuwen**. Deze soort was regelmatig te zien langs de Waal en Maas, soms met meerdere bij elkaar zoals de zes op 23 jan op de Waal bij het dorp Ooij. Op 31 okt en 2 nov hadden de **Houtduiven** het flink op de heupen. Zo werden er eerst 15.000 geteld op 31 okt over de Hamert, 2 nov ging het Maldens Vlak er losjes overheen met zo'n 20.000, waarna de Gebrande Kamp dezelfde dag er weer overheen ging met 41.071, maar werden deze telposten zwaar overtroefd met 163.000 door de Hamert. Dode **Kerkuilen** werden gevonden bij Afferden op 7 nov, bij Oeffelt op 12 nov en bij Plasmolen op 24 jan. Roestplaatsen van **Ransuilen** bevonden zich bij de Mookerplas (max 5), in Batenburg (13, doch slechts 1 keer geteld), bij de Kraaijenbergse Plassen (max 10), in de Millingerwaard (13) in het Zwanenbroekje in de

Ransuil op roestplaats, Mookerplas, 3 jan. 2009. *Foto: Menno Hornman*

Ooij (vijf) en in Bemmel (vijf). Opmerkelijk is de melding van drie **Velduilen** in de Winssense Waarden op 26 jan. De volgende dag waren er nog twee aanwezig. Tot de grote vorstperiode in januari werden vele **IJsvogels** gemeld. Tijdens en vooral erna zakte het aantal meldingen drastisch in. Benieuwd hoeveel broedparen er dit jaar geteld zullen worden. Aan het eind van vorig jaar werd de **Middelste Bonte Specht** op de Wylerberg nog slechts twee keer opgemerkt en wel op 31 okt en 10 dec. Opmerkelijk is het opduiken van een Middelste in de Millingerwaard, die op 6, 12 en 18 jan werd gemeld. In het najaar trokken de laatste **Boomleeuweriken** over de telposten. Zo werden 2 nov twaalf trekkers over Maldens Vlak en 19 trekkers over de Gebrande Kamp opgeschreven, en 17 nov acht over de Gebrande Kamp en zeven over Maldens Vlak. Winterwaarnemingen werden verricht bij de Kraaijenbergse Plas 9, waar 25 jan twee en 26 jan vijf vogels werden gezien. In de buurt van de waterzuivering van Haps foerageerden tien vogels op 4 feb. Bij Aijen zat 28 dec een groep van 120 **Veldleeuweriken**, één der grotere in deze winter.

ZWALUWEN TOT KRAAIEN Groepen **Waterpiepers** werden voornamelijk uit de Ooijpolder gemeld. Zo zaten er 1 nov 23 in de Millingerwaard, liepen er 10 dec 25 langs de Kerkdijk en foerageerden er in het Circul 17 op 12 dec. Bij de Bruuk zaten er 2 nov tien. Een heel late **Gele Kwikstaart** vloog 17 nov roepend over de Gebrande Kamp. Een **Grote Gele**

Pestvogel onvolwassen ex., Millingen aan de Rijn, 11 jan 2009. *Foto: Menno Hornman*

Kwikstaart lag 11 jan sterk vermagerd in een beekje bij de Bruuk. Een vrouwtje **Rouwkwikstaart** werd 13 dec gemeld bij zandwinplas de Waal bij Boven-Leeuwen. Ook het werkgebied kreeg een vleug van de **Pestvogel**invasie mee. De Hamert noteerde 2 nov een doortrekker, bij de Kleine Vilt bij Beugen werd er 25 nov één gehoord, 27 nov

vlogen er drie langs Weurt, 7 dec zat er één op Gelderse Roos net over de grens bij de Querdamm, 10 dec werden er in Nijmegen zeven vanuit een bus overvliegend gezien en dezelfde dag vloog een groep van 22 langs Ewijk. Bij de Kraaijenbergse Plassen lieten op 1 jan drie vogels zich leuk bekijken, één hiervan bleef tot 4 jan. Aan de Kloosterstraat in Beuningen zaten 6 jan twee vogels en op het industrieterrein van Grave verbleven acht vogels. Bij Middelaar vlogen 9 jan drie vogels over en van 10 tot 12 jan zat een eerstewinter man in een tuin in Millingen. Op dertien plaatsen werden nog **Zwarte Roodstaarten** gemeld. Een vrouw, die in december al in Malden zat, heeft de vorstperiode blijkbaar overleefd, want ze dook 15 jan weer op. Nadat 3 feb er één in de binnenstad van Nijmegen werd gezien, bleek dit een mannetje met zin te zijn, op 5 feb werd deze 's nachts zingend op dezelfde plek gehoord. Voor de vorst toesloeg werden op verscheidene plaatsen **Roodborsttapuiten** gemeld, zoals langs de Niers bij Ven-Zelderheide en bij Startwijk, Beugen. Daarna was het sprokkelen en werden vogels gemeld bij in de Ambtswaard (1jan), bij Startwijk (paartje vanaf 2 jan), stroomdal Niers (paartje op 4 jan), Grote Grindgat Weurt (8 jan) en KBP-7 (11 jan en vanaf 14 feb een paar). Een late **Beflijster** zat 1 nov kort in een groentetuin bij Weurt en vloog daarna naar zuid. **Kramsvogels** trokken 31 okt over het Maldens Vlak (718), en 2 nov over de Hamert (2370). Daarnaast verbleven grotere groepen op 1 nov in de Millingerwaard (200) en bij Aijen (100), op 10 en 12 dec bij Siebengewald (150), 300 overvliegend bij het Winssense Veld op 20 dec en 150 op 11 jan foeragerend bij het Sambeekse en Mullemse Veld. Doortrekkende **Koperwieken** werden 31 okt geteld op Maldens Vlak (1189) en de Hamert (6091). De, uiteindelijk twee, **Graszangers** van Startwijk, Beugen werden 2 nov voor het laatst gezien. In het Goffertpark in Nijmegen waren een man en twee vrouw **Zwartkoppen** tot 17 nov bij een klein vijvertje aanwezig. Eveneens 17 nov zat een vrouw in Kekerdom. Mannetjes werden 30 nov zowel in een tuin in Molenhoek als in Hengstdal, Nijmegen opgemerkt. Een vrouwtje bezocht tussen 5 en 20 jan regelmatig een voederplank in de wijk Heeswijkse Kampen bij Cuijk. Op 15 feb zat een man in de wijk Hengstdal in Nijmegen. Zo'n 21 **Tjiftjaffen** werden nog gevonden, waaronder drie bij Schoonderlogt, Elst op 21 jan. Een vogel bij Weurt op 28 dec viel op door zijn enkelvoudige roep. Bij het Pikmeeuwenwater zaten 31 okt twee **Baardmannen**. Drie zaten 2 nov in de Bemmelse Polder en 2 nov zaten er vier bij het Pikmeeuwenwater. Langs de Kerkdijk in de Ooijpolder verbleven van 8 tot 10 nov drie vogels en tussen 6 dec en 10 jan werden maximaal vijf vogels gezien of gehoord in het Zwanenbroekje in de Ooij. Op 28 en 30 dec werden er resp. twee en één in de Groenlanden gezien. Een club van zeven **Witkopstaartmezen** zat 22 dec bij het SOVON-kantoor. **Witkoppige Staartmezen** zaten 31 okt de Millingerwaard, 24 nov in het Goffertpark in Nijmegen, op meerdere dagen in dec in een tuin in de wijk Hengstdal in Nijmegen, 10 dec in Wijchen, 21 dec op de Hamert, 15 jan op de stuwwal bij Nijmegen, 22 jan in Kekerdom, 24 jan in de Millingerwaard en 7 feb in Vierlingsbeek. In Hengstdal bleken een tweetal vogels geringd te zijn met kwekers(knijp)ringen. Schaars in de Ooijpolder en daarom leuk te

noemen is de **Kuifmees** die 21 jan voor de tweede maal afgelopen winter in een tuin in Millingen aan de Rijn opdook. Vanaf 26 jan werden de **Kortsnavelboomkruipers** op de Wylerberg weer actiever. Spannend hoeveel territoria er dit jaar zullen worden gevonden.

Kuifmees, Nijmegen, 13 dec. 2008. *Foto: Menno Hornman*

Op meerdere plekken werden ze namelijk zingend gehoord. Een zingend exemplaar werd 30 jan op de Sint-Jansberg ontdekt. Op de meeste traditionele winterstekjes verbleven **Klapeksters**. Leuk is het opduiken van de pleisteraar in de Millingerwaard van 29 nov tot 2 feb en een vogel op de Wylerberg op 6 feb, die een Staartmees te pakken had. Een leuk aantal zijn de 55 **Eksters** bij Woezik, Wijchen op 3 feb. **Russische Kauwen** zaten 7 nov in het Circul in de Ooijpolder, 11 dec in de wijk Hazenkamp in Nijmegen en 19 jan langs de Maasboulevard in Cuijk. **Noordse Kauwen** liepen op de Hunnerberg in Nijmegen op 4 nov, bij Landhorst op 6 nov, in het Circul van de Ooijpolder op 7 en 9 nov, bij Persingen in de Ooij op 14 nov, bij Ressen op 28 nov, bij Wercheren in de Ooij op 12 dec (twee), bij Milsbeek op 3 jan, weer in het Circul op 4 jan en bij Elst op 18 jan. Tussen 4 nov en 14 feb werden (de) twee **Raven** diverse keren tussen de stuwwal bij Beek-Ubbergen en de Violenberg bij Milsbeek gemeld. Op 12 feb trokken er twee over Nijmegen naar zuid. 2 nov bleek ook een goede trekdag voor **Spreeuwen**. Zo vlogen er 4000 over Maldens Vlak en 11500 over de Hamert. Bij Beneden-Leeuwen zat 24 jan een groep van zo'n 2000 vogels, op 12 feb werden er zo'n 5000 gemeld bij Puiflijk.

VINKEN TOT GORZEN In december werden nog groepjes **Kepen** doorgegeven, waarbij een groep van 25 in de Erlecomse Waard op 31 dec de grootste was. Daarna was het sprokkelen en werden voornamelijk solitairen gezien. De groep van veertien bij Beuningen op 31 jan is uitzonderlijk te noemen. **Europese Kanaries** trokken in

november nog door op de 2e over de Hamert en de 3e en 16e over de Gebrande Kamp. Bij de Bisonbaai schommelde het aantal **Groenlingen** tussen de 50 en 200. Zo'n 50 zaten 19 nov bij De Tongelaar en 21 nov bij KBP-9. 27 nov vlogen er zo'n 120 rond bij de Ceresweg en in de Stadswaard in de Ooijpolder hingen er zo'n 100/150 rond. Bij de Groenlingen van de Bisonbaai vlogen ook **Putters** mee, waarvan het aantal ook tot 200 opliep. In de Stadswaard was eveneens een groep van rond de 100 aanwezig. Naast vele kleine groepjes **Sijzen** doken af en toe grotere op. Bij de Bisonbaai werden er 200 op 30 nov geteld, bij Groesbeek 70 op 23 dec, bij het Geldernsch-Nierskanaal 150 op 5 jan, 70 in Nijmegen op 9 jan, 90 in de Bruuk op 24 jan en rond de 100 op de Stuwwal bij Ubbergen op 29 jan. Grotere groepen **Kneu** zaten 31 okt in de Millingerwaard (40), bij Gassel op 13 nov (20), bij Nieuw-Gassel op 6 jan (40), bij Escharen op 20 jan (25) en bij Heijen op 31 jan (25). Een **Frater** was 21 nov kortstondig ter plaatse bij het Pikmeeuwenwater op de Hamert. In november en december werden vele **Barmsijzen** gemeld. Op 19 nov trokken er 120 over de Hamert en zaten er 88 bij het SOVON-kantoor. Langs de Kerkdijk in de Ooijpolder verbleef 20 nov een groep van 100 en op 21 nov werden er 210 geteld over de Hamert en 160 over het Maldens Vlak. Op 22 nov trokken er nog eens 73 en 23 nov 194 over de Hamert. Van de op naam gebrachte **Grote Barmsijzen** zijn de groepen van 100 op 19 nov bij Bergen, 63 op 23 nov op de Hamert en 70 op 24 nov in de wijk Altrade bij Nijmegen te noemen. Na een rustige periode dook er 1 feb weer een groep van 30 op bij de stuwwal en op 10 feb werden er liefst 110 geteld in het dorp Beek. **Kleine Barmsijzen** zijn behoorlijk schaarser. Hiervan kwamen zo'n negen meldingen binnen, voornamelijk uit Nijmegen en 20 jan zes in Grave. Naast doortrekkende **Kruisbekken** over de Hamert (10 op 31 okt en 21 op 2 nov) werden in de bossen van Heumensoord en Reichswald regelmatig kleine groepjes gezien. In de Lactariabossen bij Stevensbeek zaten 21 dec er 17. In de boswachterij van Sint Anthonis werden ook groepjes gezien, zoals twaalf op 3 jan en een 'grote groep' op 16 jan. Een geringd vrouwtje **Mexicaanse Roodmus** werd 4 en 7 nov en 15 feb in het centrum van Wijchen gefotografeerd. **Goudvinken** trokken over de Hamert op 22 nov (15) en 23 nov (acht). Vijf zaten er 10 jan in Lindenholt, Nijmegen en zes zaten 31 jan op het golfterrein bij Groesbeek. Twee **Noordse Goudvinken** werden 30 dec gemeld bij de Leemput bij Milsbeek. In het Goffertpark werden regelmatig **Appelvinken** gezien, waaronder een groep van 28 op 6 dec. Op de begraafplaats in de wijk Altrade in Nijmegen werden er 28 jan minimaal 16 geteld. De trektelpost op de Hamert noteerde 2 nov twee **IJsgorzen**. Groepen **Geelgorzen** verbleven afgelopen winter bij het Reindersmeer (30 op 8 nov), Geldernsch-Nierskanaal (max 30), op de Bergerheide (max 20 op 4 dec), nabij Leuth (25 op 24 nov) en de Querdamm (twaalf op 1 jan) in de Ooijpolder. Over de Hamert trok 2 nov nog een respectabel aantal van 198 **Rietgorzen** naar het zuiden. Op dezelfde dag mocht trektelpost Maldens Vlak er slechts 40 aan de totalen toevoegen. In november trokken twee **Grauwe Gorzen** over het werkgebied, een op 16 nov over de Gebrande Kamp en een op 22 nov over de Hamert.

Notulen ALV VWG Nijmegen 31 maart 2008

Aanwezig: Dio Hornman, Paul Gnodde, Twan Teunissen, Peter Eekelder, Harvey van Diek, Menno Hornman, Kell Eradus, Marcel Bingley, Jaap Brinkman, Nico van der Poel, Bram Aarts, Athol Burrill, Nico Leenders, Rob Bos, Rob Gorissen, Sjak Gielen, Harry Nieboer, Jos van Oostveen, Haye Galama, Jan Hartog (penningmeester a.i.), Laurens Rietveld (voorzitter) en Peter Hoppenbrouwers (secretaris en notulist)
Afwezig met kennisgeving: Remco Wester, Hennie Reijnen, Erik van Dijk en Frank Majoor.

1. Notulen vorige ledenvergadering

Na een kennismakingsrondje worden de notulen van de ALV 4 oktober 2007 goedgekeurd, geen opmerkingen.

2. Binnengekomen stukken

- Een email van Guus Leufkens: verzoek tot vervanging ooievaarspaal bij Ooijse Graaf, deze is in zeer vervallen staat. Met vervanging wordt gewacht daar er in dit najaar graafwerkzaamheden gaan plaatsvinden in de nabijheid van de huidige plek,;hierna zal dan gekeken worden of we als vwg een nieuwe paal gaan neerzetten.
- Wellicht is dit te verwezelijken via sponsoring op verschillende manieren met SBB en Via Natura (idee Twan Teunissen).
- Verzoek van het Brabants Landschap aan Kell Eradus (bij wie het verzoek is binnengekomen) om de drijvende nesten voor de Visdief in de Kraaijenbergse plassen te vernieuwen. Het Landschap heeft hiervoor geen geld. Kell denkt dat de vwg zelf geen geld hoeft te besteden. Hij denkt via Smals, de ontgronder van de Kraaijenbergse plassen, wel aan het benodigde geld te komen. Laurens Rietveld vraagt of Kell dit nog per email kan bevestigen.
- Harvey van Diek: 11 - 18 oktober Vogelweek op Vlieland, georganiseerd door Staatsbosbeheer/Vogelbescherming Nederland/SOVON. Mensen die willen gidsen kunnen zich opgeven bij Harvey, harvey.vandiek@sovon.nl. Dit valt in de Herfstvakantie.

3. Bestuurszaken

- Benoeming Jan Hartog als nieuwe penningmeester. De ALV gaat ermee akkoord.
- 5e bestuurslid, blijft als vacature staan.
- Zittingstermijn secretaris Peter Hoppenbrouwers zit erop, stelt zich herkiesbaar voor nog één termijn. De ALV gaat hiermee akkoord.

4. Financiële zaken

De penningmeester Jan Hartog doet verslag, de begroting is op kasbasis, eind 2007 hadden we geen penningmeester, en de procedureoverdracht van de Triodosbank naar Jan duurt ook langer dan gehoopt. Hierdoor duurde het langer voordat hij overzicht van

de financiële zaken had. Een paar bedragen die eruit springen: bij inkomsten 2350,- , valt hoger uit, zijn inkomsten tellers (dit is geen eigen vwggeld, dit geld is in beheer bij VWG) van 2006 en 2007. Uitgaven 666,03 voor Mourik Nummer 2007/3 is pas in 2008 betaald.
Hij merkt op dat het betalingsgedrag van de leden slecht is. Daar kan men in dit internettijdperk gemakkelijk verandering in brengen door een opdracht tot periodiek overmaken in te stellen. Twan Teunissen: Is machtiging iets? Jan: dit is te duur.
GeldersePoort-geld: dit is geld van de Nijmeegse tellers die in het Gelderse poortgebied tellen, niet onder de vwg vallend, losstaand van onze vogelwerkgroep. De vwg beheert slechts dit geld voor de tellers.
Wat er met het geld gebeurt, bepalen de tellers. Dus als er een rapport moet uitkomen, bepalen de tellers hoe dat gefinancierd moet worden. Hiervoor moet de schrijver van een rapport zich in eerste instantie tot de tellers richten. Wellicht dat dit ter sprake kan komen op een komende tellersbijeenkomst.
De vwg, als beheerder van dit geld, geeft geen geld zonder informatie vooraf in de vorm van een begroting.
Controle Kascommissie: Twan Teunissen en Marcel Bingley hebben de boeken gecontroleerd en akkoord bevonden en vragen de ALV de penningmeester te dechargeren. Twan Teunissen stapt uit de kascommissie (dank voor de twee jaar), en nieuw lid Jaap Brinkman stapt in de commissie. Nu bestaat die uit Marcel Bingley en Jaap Brinkman.
Geldersepoort-uitgave in de Mourik. Harvey van Diek en Peter Eekelder brengen dit in. Peter E. geeft aan dat sommige delen onduidelijk erin komen staan. Na enige discussie hierover tijdens de ALV en na de ALV wordt besloten dit nader uit te zoeken.

5. Doelstellingen VWG

Per activiteit hopen we 2 mensen, indien mogelijk, als trekkers te kunnen hebben. Om activiteiten te houden hebben we wel medewerking van leden nodig. Sjak Gielen: zijn dat niet teveel activiteiten, is de ambitie niet te hoog? Laurens Rietveld: wie weet, maar als je niet probeert, zul je het nooit weten.

- Website in nieuw jasje: Peter Hoppenbrouwers geeft korte toelichting, meer foto's, gebieden, aankondigingen etc. Ideeën, verslagen, foto's altijd welkom!
- Smoelenboek: Peter Hoppenbrouwers, een idee om meer leden van de vwg ook aan het gezicht te herkennen. Actieve mensen zal gevraagd worden hun foto in te leveren.
- Waarnemingen: Rob Gorissen: instellingen Nijmeegs deel van waarneming.nl is anders dan het landelijke, is dat te wijzigen? Dat is evt. te wijzigen, maar voor bepaalde dingen als persoonlijke instellingen moet je terugvallen op het landelijke scherm van waarneming.nl
- Paul Gnodde: naast waarneming.nl is er ook telmee.nl. Dit is een website van de gezamenlijke PGO's. In navolging van waarneming.nl. Echter, gegevens van

waarneming.nl worden ook geëxporteerd naar de PGO's, dus waarom twee keer invullen?

- Trektellen: aanspreekpunten Marcel Bingley en Sjaak vd Berg
- Vogelcursus: Peter Hoppenbrouwers, Sjaak vd Berg, loopt goed.
- Watervogeltellingen: loopt via SOVON, informatie bij Peter Hoppenbrouwers
- Steltlopertellingen: info bij Peter Hoppenbrouwers
- Excursies/ Woensdagavondexcursies: Jan Hartog, Remco Wester.

Woensdagavonden, vaste avond en startplek: Paul Gnodde wil wel 2 avonden leiden, één keer voor Menno, Jos, en Kell wil wel een avond doen bij hem in de buurt. Harry Nieboer vind het als nieuw lid wel leuk als dit in verschillende gebieden plaatsvindt, dan leer je als nieuw lid het gebied sneller kennen.

Twan: is van mening dat een rechtstreekse vraag/persoonlijke mail voor medewerking iets beter werkt dan wanneer het algemeen op de algemene Mourikmail komt.

- Lezingen in Natuurmuseum: Peter Hoppenbrouwers wil wel eens bekijken of hier animo voor is.
- Vwg-inventarisaties: door afwezigheid van Remco valt hier weinig over te melden. Tellers hiervoor kunnen zich melden bij Remco.
- GP inventarisaties: loopt, nieuwe tellers altijd welkom en melden bij Frank Majoor.
- Ledenavond: door afwezigheid van Remco valt hier weinig over te melden. Aankondiging loopt via Mourikmail en website.
- Vwg-kamp: Schiermonnikoog of Vlieland, wellicht is Vlieland een goede optie. Ook in verband met de vogelweek aldaar(zie verder bij punt 2 ingekomen stukken). Harvey zegt toe dit dan wel te willen organiseren.
- Jaarsoort 2008 Scholekster: Sjak, dat loopt, maakt verschillende artikeltjes om ons op de hoogte te houden via Mourikmail en website. Tegenwoordig ook op www.jaarvandescholekster.nl
- RO: vacant. Twan: toch iets dat in het bestuur thuishoort? Peter: dat klopt, maar dan moet er wel iemand gevonden worden die dat wil doen. Er zijn wel leden (Twan, Minne) die hiermee wat ondersteuning willen verrichten, maar het schrijfwerk/uitzoekwerk zal die persoon moeten doen. Helaas is die er op het moment niet.
- Avifauna: Remco heeft laten weten dat er op het moment binnen de VWG te weinig animo /ondersteuning voor is en laat dit voor het moment rusten.
- Fotowedstrijd 2007: Harvey: er zijn meer stemmen uitgebracht; aantal fotografen ongeveer gelijk gebleven; aantal foto's beperkter. Uitreiking was aardig bezocht.
- Fotowedstrijd 2008: Harvey: Marijn Nijssen wil dit op zich nemen, nieuws volgt.
- Archief: door afwezigheid van Remco valt hier weinig over te melden.
- MUS: Bram Aarts: dat gaat nu haar tweede jaar in, er zijn nog een paar plekjes in de buurt van Nijmegen vrij, kijk hiervoor op de website van SOVON.
- Middelste Bonte Specht, Oehoe: geen nieuws.

6. Rondvraag

Geen vragen voor de rondvraag.

Hierna hield Menno Hornman een boeiende lezing over de mooie omgeving van het Bajkalmeer.

Jaarcijfers 2008

	Jaarverslag 2008			
SALDI 1-1-2008:			**SALDI 31-12-2008:**	
Triodosbank spaarrekening	13048,54		Triodosbank spaarrekening	12931,03
Triodosbank lopende rekening	1026,00		Triodosbank lopende rekening	1026,00
kapitaal op 1-1-2008	14074,54		**kapitaal op 31-12-2008**	13957,03
KAPITAALSVERANDERING OVER 2008	-117,51			
INKOMSTEN	Begroting 2008	Werkelijk 2008	Begroting 2009	
Contributies	2500,00	2859,00	2600,00	
Rente Triodos spaarrekening	200,00	196,84	200,00	
Rente Triodos lopende rekening	0,00	2,10		
Sponsoring door Wilderniscafé te Kekerdom	0,00	100,00		
Verkoop publicaties	0,00	0,00		
Inkomsten Tellers	1000,00	1000,00	1000,00	
Avondbijeenkomst				
Totaal inkomsten	3700,00	4157,94	3800,00	
UITGAVEN	Begroting 2008	Werkelijk 2008	Begroting 2009	
Bestuurskosten	150,00	150,85	150,00	
Administratiekosten	100,00	0,00	50,00	
Druk-, verzend en productiekosten Mourik	1750,00	1759,66	1500,00	
Kosten website	100,00	156,37	200,00	
Uitgaven Tellers	1750,00	1841,10	750,00	
Bijeenkomsten		41,36	200,00	
Project			500,00	
Diversen	150,00	67,42	50,00	
Fotowedstrijd en feest	250,00	258,69	250,00	
Kapitaalsverandering	(550,00)	(117,51)	150,00	
Totale uitgaven	3700,00	4157,94	3800,00	
Bruto operationeel resultaat VWG		**-€ 117,51**	**0,00**	
Aantal leden dat op 30-1-2008 nog niet betaald had voor 2007-2008		**19**		
Leden geroyeerd in 2009 door wanbetaling in 2007/8		**14**		
Ledenaantal				
Het aantal leden op 31-12-2008 is	186			
Het aantal instanties dat kosteloos een Mourik krijgt op 31-12-2008 is	25			
	31-12-2008	1-1-2008		
Verdeling vermogen VWG Nijmegen en Tellers				
Vermogen van Tellers op 31-12-2008	3827,04	4668,14	(841,10)	
Vermogen Vogelwerkgroep Nijmegen op 31-12-2008	10129,99	9406,40	723,59	
	13957,03	14074,54	(117,51)	
Denkt u aan de contributie 2009. Maak gebruik van een periodieke opdracht.				

Activiteitenagenda, eerste helft van 2009

Zaterdag 21 maart: Fietsexcursie Ooijpolder

Vertrek om 9.00 uur vanaf het Hollandsch-Duitsch gemaal, terug rond 12.00 uur. Opgeven hiervoor kan bij Peter Hoppenbrouwers via peter.hoppenbrouwers@planet.nl of via 024-3234751

Zaterdag 21 maart: Uitreiking Gouden Bevertak Fotowedstrijd 2009

De prijsuitreiking van de door de vogelwerkgroep georganiseerde fotowedstrijd. Aanvang 15.30 uur in het Natuurmuseum aan de G. Noodtstraat te Nijmegen. Iedereen is welkom!

Maandag 30 maart: Algemene ledenvergadering Vogelwerkgroep Nijmegen (ALV)

Aanvang 20.00 uur in het **Wijkcentrum Burghardt**, Burghardt vd Berghstraat 114 te Nijmegen.

Zaterdag 4 april: Excursie Korhoenders, dit is een dagexcursie. Vertrek om 6.00 uur vanaf het Hollandsch-Duitsch Gemaal. Opgeven hiervoor verplicht, dit kan bij Jan Hartog, jan.hartog@gmail.com of via 0481-373885.

Zaterdag 11 april 14.00-16.00u Weidevogels en 'laagland' Groesbeek **(KNNV Nijmegen)**

Met Paul Leenders lopen we door het 'laagland'-gebied bij Groesbeek. Aandacht voor weidevogels, het beheerprogramma van Landschapsbeheer Groesbeek en de nieuwe landinrichting.

Plaats van vertrek: Hoge Horst 33, Groesbeek (woning excursieleider). Bus 5 richting Groesbeek-de Horst vertrekt van Nijmegen CS om 13.15 uur (13.42 uur halte De Horst, Kerk)

Zondag 19 april 08.00-11.00 uur Vogelexcursie Molenhoek **(KNNV Nijmegen)**

Met Peter Egelmeers sporen we in de mooie omgeving van Molenhoek zoveel mogelijk vogels op. We hopen naast algemene soorten ook zeldzamere te zien en te horen, zoals Goudvink, Appelvink, Kleine Bonte Specht en Groene Specht.
Plaats van vertrek: bij de toegangsweg naar de skibaan in Molenhoek, te bereiken vanaf de Rijksweg Nijmegen-Venlo, afslag Molenhoek. Daar de bordjes 'skibaan' volgen.

Zaterdag 2 en zondag 3 mei: Scholekstertelweekend, eenmalig telweekend om alle landelijke territoria van de Scholekster in kaart te brengen. Kijk op www.jaarvandescholekster.nl en claim je kilometerhok(ken).

Maandag 30 maart
Algemene Ledenvergadering
Wijkcentrum Burghardt
Burghardt v/d Berghstraat 114, Nijmegen

Aanvang 20.00 uur
Einde in ieder geval om 22.30 uur.

Verslag van de ALV 2008 is elders in deze Mourik te lezen